

# Kostprijsanalyse en rentabiliteitsbepaling vollegrondsgroenten 2008 en 2009

Februari 2012



**Departement Landbouw en Visserij  
afdeling Monitoring en Studie**

**Eline de Regt  
Stijn Jourquin**



Kostprijsanalyse en rentabiliteitsbepaling vollegrondsgroenten 2008 en 2009

*Eline de Regt & Stijn Jourquin*

*Februari 2012*

**Rapport, 42 blz.**

*Depotnummer: D/2012/3241/056*



Departement Landbouw en Visserij  
afdeling Monitoring en Studie  
Ellipsgebouw (6de verdieping)  
Koning Albert II - laan 35, bus 40  
1030 Brussel  
Tel. 02 552 78 20  
✉ e-mail: [ams@vlaanderen.be](mailto:ams@vlaanderen.be)

Vermenigvuldiging en/of overname van gegevens zijn toegestaan mits de bron expliciet vermeld wordt:

De Regt, E. & Jourquin, S. (2012) *Kostprijsanalyse en rentabiliteitsbepaling vollegrondsgroenten 2008 en 2009*, Beleidsdomein Landbouw en Visserij, afdeling Monitoring en Studie, Brussel.

Graag vernemen we het als u naar dit rapport verwijst in een publicatie. Als u een exemplaar ervan opstuurt, nemen we het op in onze bibliotheek.

Wij doen ons best om alle informatie, webpagina's en downloadbare documenten voor iedereen maximaal toegankelijk te maken. Indien u echter toch problemen ondervindt om bepaalde gegevens te raadplegen, willen wij u hierbij graag helpen. U kunt steeds contact met ons opnemen.

Wilt u op de hoogte gehouden worden van onze nieuwste publicaties, schrijf u dan in op de AMS-nieuwsflash via de onderstaande link:

<http://www.vlaanderen.be/landbouw/studies/nieuwsflash>

**KOSTPRIJSANALYSE EN  
RENTABILITEITSBEPALING  
VOLLEGRONDSGROENTEN 2008 EN 2009**

# INHOUD

---

<b>VOORWOORD</b> .....	<b>5</b>
<b>SAMENVATTING</b> .....	<b>6</b>
<b>1. INLEIDING</b> .....	<b>7</b>
1.1. ACHTERGROND.....	7
1.2. METHODOLOGIE .....	7
1.2.1. Oorsprong van de data.....	7
1.2.2. Methode.....	7
1.3. ALGEMENE OPMERKINGEN .....	9
1.4. INHOUD.....	10
<b>2. KOSTPRIJSANALYSE EN RENTABILITEITSBEPALING GROENTEN VOOR DE INDUSTRIE</b> <b>11</b>	
2.1. ERWTEN VOOR DE INDUSTRIE .....	11
2.1.1. Analyse in euro/ha.....	11
2.1.2. Analyse in euro/100 kg.....	14
2.2. BONEN VOOR DE INDUSTRIE.....	15
2.2.1. Analyse in euro/ha.....	15
2.2.2. Analyse in euro/100 kg.....	16
2.3. SPINAZIE VOOR DE INDUSTRIE .....	19
2.3.1. Analyse in euro/ha.....	19
2.3.2. Analyse in euro/100 kg.....	20
2.4. SPRUITKOOL VOOR DE INDUSTRIE.....	22
2.4.1. Analyse in euro/ha.....	22
2.4.2. Analyse in euro/100 kg.....	23
2.5. BLOEMKOOL VOOR DE INDUSTRIE.....	25
2.5.1. Analyse in euro/ha.....	25
2.5.2. Analyse in euro/100 kg.....	26
<b>3. KOSTPRIJSANALYSE EN RENTABILITEITSBEPALING GROENTEN VOOR DE</b> <b>VERSMARKT</b> .....	<b>29</b>
3.1. BLOEMKOOL VOOR DE VERSMARKT .....	29
3.1.1. Analyse in euro/ha.....	29
3.1.2. Analyse in euro/100 stuks.....	30
3.2. PREI VOOR DE VERSMARKT .....	33
3.2.1. Analyse in euro/ha.....	33
3.2.2. Analyse in euro/100 kg.....	34
<b>4. CONCLUSIES</b> .....	<b>37</b>
<b>5. BRONNEN</b> .....	<b>40</b>
<b>FIGUREN</b> .....	<b>41</b>
<b>TABELLEN</b> .....	<b>41</b>
<b>AFKORTINGEN</b> .....	<b>42</b>
<b>BIJLAGEN</b> .....	<b>I</b>

## Voorwoord

Deze studie werd uitgevoerd in opdracht van de afdeling Duurzame Landbouwontwikkeling van het Departement Landbouw en Visserij. De afdeling Monitoring en Studie van het Departement Landbouw en Visserij voerde de studie uit. Het project liep van april 2011 tot en met februari 2012.

Het opvolgen van vollegrondsgroenten en de voorlichting op dat gebied behoort tot de werkzaamheden van de afdeling Duurzame Landbouwontwikkeling (ADLO). Voldoende, accurate bedrijfseconomische gegevens kunnen hier een grote bijdrage aan leveren. De resultaten die weergegeven worden, zijn afkomstig uit het Landbouwmonitoringsnetwerk (LMN). Het LMN is het boekhoudnet beheerd door de afdeling Monitoring en Studie (AMS) van het Departement Landbouw en Visserij. Dit rapport kan geplaatst worden binnen een reeks van kostprijs- en rentabiliteitsanalyses uitgevoerd door AMS.

Hierbij wensen we graag Bart Debussche (afdeling Duurzame Landbouwontwikkeling) te bedanken voor het delen van de specifieke kennis rond vollegrondsgroenten, de feedback tijdens de studie en het nalezen van het rapport. Ook de boekhouders in de buitendiensten verdienen een woord van dank voor het verzamelen van de benodigde bedrijfseconomische informatie. Ten slotte is een dankwoord verschuldigd aan Tom Coulier, Joost D'hooghe, Luc Somers, Gerry Spelmans, Joeri Deuninck en Dirk Bergen (afdeling Monitoring en Studie). Dat voor de opvolging, de feedback en het naleeswerk.

We deden ter kwaliteitscontrole een beroep op een extern expertencomité met Patrick Meulemeester (Boerenbond), Luc De Reycke (PCG-TACO) en Danny Callens (Inagro) als leden. Hiervoor willen we hen dan ook bedanken.

## Samenvatting

Vanuit de sector en de overheid is er vraag naar onafhankelijke informatie over de kostprijs en de rentabiliteit van de belangrijkste vollegrondsgroenten. Er wordt een onderscheid gemaakt in de teelten bestemd voor de industrie en voor de versmarkt. Van het groentearaal in openlucht in Vlaanderen is 72% bestemd voor de industrie. In dit rapport wordt ingegaan op erwten, bonen, spinazie, spruitkool en bloemkool bestemd voor de industrie. Daarnaast komen bloemkool en prei voor de versmarkt aan bod. De bestudeerde teelten beslaan samen 55% van het groentearaal in openlucht in 2009.

De resultaten worden weergegeven in euro/ha en in euro/100 kg. Voor bloemkool voor de versmarkt is dat in 100 stuks in plaats van in 100 kg. Aangezien er jaarlijkse verschillen kunnen ontstaan (o.a. door weersinvloeden) is er in dit rapport voor gekozen om twee jaren van naderbij te bekijken: 2008 en 2009. De analyses zijn uitgevoerd op basis van data uit het Landbouwmonitoringsnetwerk (LMN) beheerd door de afdeling Monitoring en Studie van het Departement Landbouw en Visserij. Door het grote aantal teelten vollegrondsgroenten in Vlaanderen is het aantal waarnemingen per teelt eerder beperkt. Dat moet men steeds in het achterhoofd houden bij het interpreteren van de resultaten. Daarnaast zijn de verschillen tussen de jaren en tussen de bedrijven onderling zeer groot, wat een bijkomende reden is om niet te snel te veralgemenen.

Wat betreft de kostprijs exclusief eigen arbeid is er een groot verschil tussen de groenten voor de industrie en de groenten voor de versmarkt. Die bedraagt voor de industriegroenten in 2009 1.342 euro/ha voor erwten, 1.718 euro/ha voor bonen, 1.605 euro/ha voor spinazie, 6.375 euro/ha voor spruitkool en 3.662 euro/ha voor bloemkool. Voor de groenten voor de versmarkt is dat voor 8.206 euro/ha bloemkool en 14.440 euro/ha voor prei. De belangrijkste variabele kosten hebben betrekking op de aankoop van zaad- en pootgoed behalve voor spruitkool waar dat de kosten voor bestrijdingsmiddelen zijn. Binnen de vaste kosten zijn vooral de afschrijvingen en fictieve intresten voor machines en de pacht van gronden van belang.

Het familiaal arbeidsinkomen (FAI) voor de industriegroenten in 2009 bedraagt 1.183 euro/ha voor erwten, 198 euro/ha voor bonen, 211 euro/ha voor spinazie, 1.498 euro/ha voor spruitkool en 3.215 euro/ha voor bloemkool. Voor bloemkool en prei voor de versmarkt is dat 3.986 euro/ha en 5.066 euro/ha. De spreiding tussen de best presterende bedrijven en de minder presterende bedrijven is groot. De belangrijkste verklarende factor is de geogste hoeveelheid voor bonen industrie en bloemkool. Bij prei voor de versmarkt is dat de verkoopprijs. Het FAI min de vergoeding voor eigen arbeid geeft het netto bedrijfsresultaat (NBR), wat beschouwd kan worden als een beloning voor het management van de bedrijfsleider. Voor erwten voor de industrie is het gemiddelde NBR zowel in 2008 als in 2009 positief. Voor bonen en bloemkool voor de industrie is het NBR één van de twee jaren positief. Voor de overige teelten in het rapport is het NBR zowel in 2008 als in 2009 negatief.

# 1. Inleiding

## 1.1. Achtergrond

De Vlaamse groenteteelt in openlucht is in 2009, met een eindproductiewaarde van 317 miljoen euro, goed voor 7% van de waarde van de Vlaamse land- en tuinbouwproductie (Bernaerts et al., 2010). Hiervoor wordt een oppervlakte van 26.612 ha ingenomen of 4% van de oppervlakte cultuurgrond in Vlaanderen. Binnen de vollegrondsgroenten wordt een onderscheid gemaakt tussen groenten voor de versmarkt en groenten voor de industrie. Van het groentearaal in openlucht is 72% bestemd voor de industrie en is 64% gelegen in West-Vlaanderen (ADSEI, 2010).

Vanuit de sector en de overheid is er vraag naar onafhankelijke informatie over de economische resultaten van de belangrijkste vollegrondsgroenten. Daarom worden in dit rapport de kostprijs en de rentabiliteit van enkele belangrijke vollegrondsgroenten nader onderzocht. Het gaat enerzijds om erwten, bonen, spinazie, spruitkool en bloemkool bestemd voor de industriële verwerking. Anderzijds komen ook bloemkool en prei voor de versmarkt aan bod. Samen beslaan deze teelten 55% van het groentearaal in openlucht in 2009 (ADSEI, 2010).

## 1.2. Methodologie

### 1.2.1. *Oorsprong van de data*

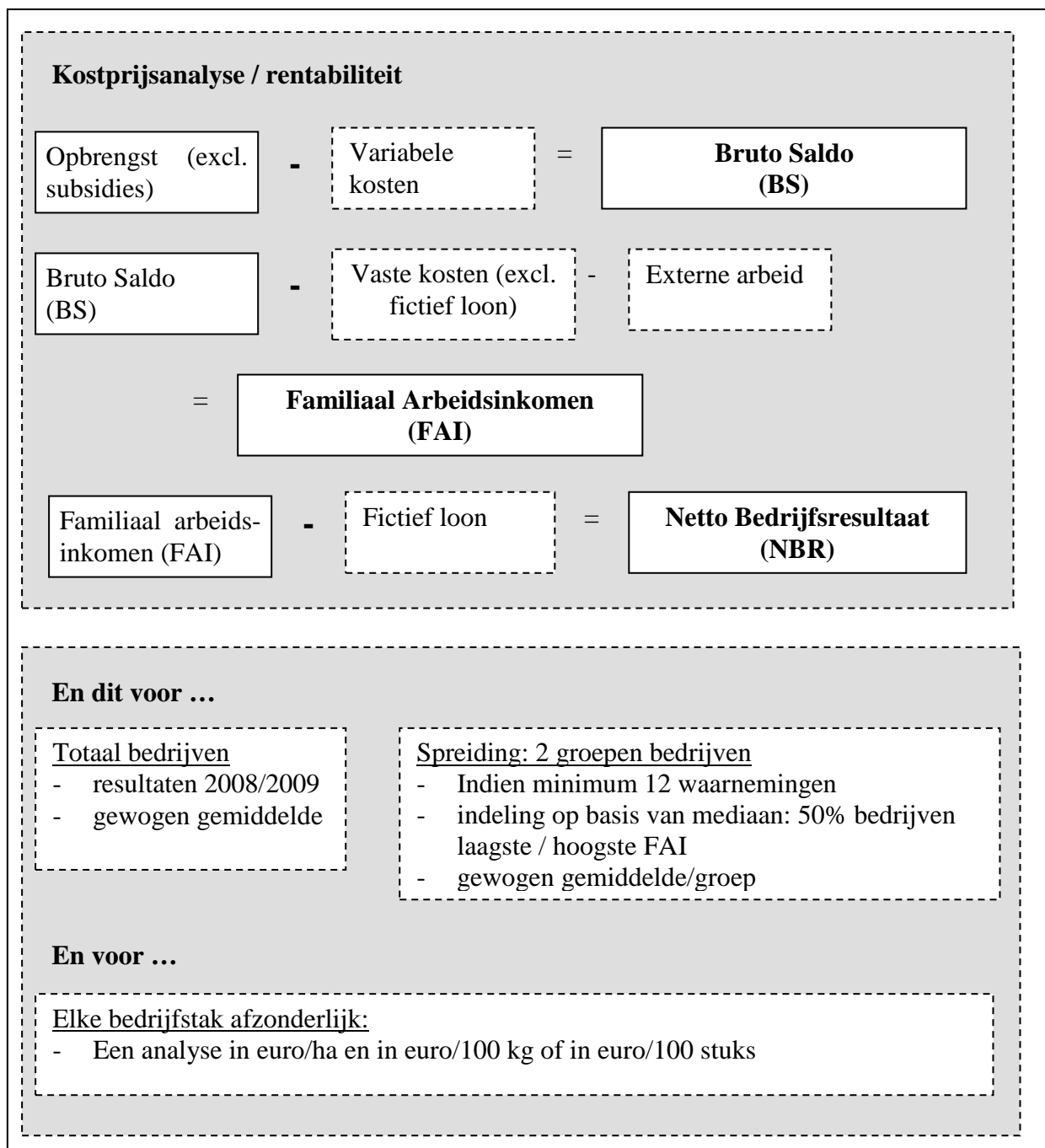
Voor dit rapport wordt gebruik gemaakt van de beschikbare informatie in het Landbouwmonitoringsnetwerk (LMN), beheerd door de afdeling Monitoring en Studie (AMS) van het Departement Landbouw en Visserij van de Vlaamse overheid. Het doel van het LMN is het verzamelen, registreren, verwerken en analyseren van economische, technische en milieukundige boekhoudgegevens van deelnemende bedrijven tot bruikbare rapporten. Deze rapporten dienen o.a. tot de evaluatie van de toestand van de land- en tuinbouw, ter ondersteuning van het beleid en voor het aanleveren van boekhoudgegevens aan het Informatienetwerk Landbouwboekhoudingen (ILB). Het ILB (ook Farm Accountancy Data Network 'FADN' genoemd) komt voort uit de verplichting aan de Europese lidstaten om bedrijfseconomische gegevens te verzamelen. Aan het LMN nemen ongeveer 760 Vlaamse land- en tuinbouwbedrijven uit verschillende sectoren deel. Zij stellen hun bedrijfseconomische gegevens open voor de administratie.

### 1.2.2. *Methode*

De kostprijs- en rentabiliteitsbepaling gebeurt op bedrijfstakniveau en niet op bedrijfsniveau. Kosten die niet rechtstreeks toegewezen kunnen worden aan één bedrijfstak, worden verdeeld over de relevante bedrijfstakken met een verdeelsleutel. Er wordt geen rekening gehouden met subsidies en belasting op de toegevoegde waarde (btw). Deze studie gaat in op de resultaten voor de boekjaren 2008 en 2009. De resultaten worden volgens de structuur in Figuur 1 weergegeven. Per bedrijfstak wordt een beeld gegeven van het aantal bedrijven, de opbrengsten, de variabele kosten, het bruto saldo, de vaste kosten, de kosten voor externe arbeid, het familiaal arbeidsinkomen, het fictief loon en het netto bedrijfsresultaat. Het bruto saldo is het verschil tussen de opbrengsten en de variabele kosten. Als we van het bruto saldo de vaste kosten en de kosten voor externe arbeid aftrekken, krijgen we het familiaal arbeidsinkomen (FAI). De kostenpost externe arbeid omvat zowel seizoensarbeid als vaste,

betaalde arbeid. Deze post omvat dus zowel vaste als variabele kosten en wordt daarom apart weergegeven. Werk door derden of loonwerk valt niet onder deze kostenpost, deze zit in de variabele kosten. Naast het familiaal arbeidsinkomen wordt eveneens het netto bedrijfsresultaat (NBR) berekend. Hiervoor wordt het fictief loon in mindering gebracht van het FAI. Het fictief loon is een weergave van de (niet-betaalde) familiale arbeid die verricht wordt door de landbouwer en eventuele meewerkende gezinsleden. Dat wordt berekend op basis van de gepresteerde uren opgegeven door de landbouwer en de minimumuurlonen zoals vastgesteld door het Nationaal Paritair Comité voor de land- en tuinbouw, verhoogd met de sociale lasten. Het NBR geeft aan in welke mate de totale opbrengsten al of niet toereikend zijn om alle kosten te dekken en kan beschouwd worden als de beloning voor het management van de bedrijfsleider.

**Figuur 1. Methodiek van de resultaten**





Een verduidelijking van de gebruikte opbrengsten- en kostenposten is te vinden in Bijlage I. De bedrijfseconomische parameters worden aangevuld met de totale oppervlakte cultuurgrond van het bedrijf, de oppervlakte van de bedrijfstak, de geogoste hoeveelheid en de prijs. Voor het bepalen van de kostprijs en de rentabiliteit drukken we de resultaten uit in euro/deler. In het geval van de vollegrondsgroenten zijn twee delers relevant, nl. 'euro/ha' (€/ha) en 'euro/100 kg geproduceerd' (€/100 kg). Voor de bloemkool voor de versmarkt geldt als geproduceerde hoeveelheid niet het 'aantal kg', maar het 'aantal stuks'. Om deze reden wordt voor de bloemkool voor de versmarkt een derde deler geïntroduceerd: 'euro/100 stuks geproduceerd' (€/100 stuks). De resultaten uitgedrukt in €/100 kg of €/100 stuks zijn sterk afhankelijk van de geogoste hoeveelheid, die van jaar tot jaar sterk kan variëren. De kostprijs, uitgedrukt in €/ha, sluit de effecten van de geogoste hoeveelheid/ha uit en krijgt dan ook de meeste aandacht.

Steeds geven we het gewogen gemiddelde weer met de oppervlakte van de bedrijfstak, uitgedrukt in ha, als wegingsfactor. Naast de totale groep van observaties, geven we de resultaten mee opgedeeld in twee groepen indien er minimum 12 waarnemingen zijn. Zoals Figuur 1 weergeeft, gebeurt de opdeling in de twee groepen op basis van de mediaan van het familiaal arbeidsinkomen (FAI). Dat betekent dat van de helft van de bedrijven het FAI kleiner is dan de mediaan (= groep: 50% bedrijven met het laagste FAI), terwijl de andere helft een FAI groter dan de mediaan heeft (= groep: 50% bedrijven met het hoogste FAI). Zo kunnen we een beeld geven van de spreiding in het familiaal arbeidsinkomen. Ook hier wordt steeds het gewogen gemiddelde weergegeven.

Voor de betreffende bedrijfstakken worden telkens de uitschieters of outliers, nl. de bedrijven waarvan het rekenkundig gemiddelde meer dan viermaal de standaarddeviatie overschrijdt, verwijderd. De outliers worden bepaald op de oppervlakte van de bedrijfstak, de geogoste hoeveelheid/ha, opbrengsten, variabele kosten, vaste kosten, eigen arbeid en het familiaal arbeidsinkomen. De outliers worden telkens bepaald per deler (euro/ha, euro/100 kg of euro/100 stuks). Voor de teelten erwten, bonen en spinazie voor de industrie werden alle waarnemingen met een oppervlakte van minder dan één ha genomen weggelaten.

### **1.3. Algemene opmerkingen**

Het LMN vormt een representatieve steekproef van de land- en tuinbouw in Vlaanderen op basis van bedrijfstypes en bedrijfsdimensie. Echter, wegens het grote aantal teelten vollegrondsgroenten is het aantal waarnemingen per teelt relatief beperkt. De resultaten dienen daardoor met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden en dat vooral als er ingegaan wordt op een gedetailleerde weergave van de evolutie van de belangrijkste kostenposten. Om die reden wordt, als het aantal waarnemingen te beperkt is (minder dan 12), ook geen indeling gemaakt in een groep met een laag en een groep met een hoog familiaal arbeidsinkomen.

Een tweede opmerking houdt verband met de betaalde pacht. In de LMN-boekhouding wordt betaalde pacht enkel toegerekend aan hoofdteelten en niet aan voor- of nateelten. In het kader van een continue aandacht voor kwaliteit en processen binnen het LMN zijn de boekhoudkundige instructies daarvoor op punt gesteld voor het boekjaar 2009. Dat heeft tot gevolg dat ten opzichte van 2008 bij voor- en nateelten de betaalde pacht wat daalt en bij hoofdteelten die wat toeneemt.

Een derde opmerking betreft verschillen in contractafspraken en facturatie. De resultaten voor teelten die bestemd zijn voor de industrie op basis van een contract zijn moeilijk vergelijkbaar. Het betreft de posten opbrengst, aankoop zaad- en pootgoed en werk door derden. Zo wordt het oogstwerk uitgevoerd in opdracht van de industrie. Deze kosten voor de teler worden niet altijd apart gefactureerd maar soms in mindering gebracht van de verkoopprijs. Het zaaigoed is afkomstig van de industrie en de kosten die hiervoor doorgerekend worden, kunnen verschillen tussen de telers. Stijgingen en/of dalingen van deze kostenposten kunnen dan ook met elkaar in verband staan.

## **1.4. Inhoud**

Deel 1 omvat een inleiding. Deze inleiding is breed opgevat en bevat enkele achtergronden, de methodologie waarrond dit rapport is opgebouwd, enkele algemene opmerkingen en de inhoud van onderhavig rapport. In de methodologie wordt dieper ingegaan op de oorsprong van de data en de methode waarrond gewerkt is.

In deel 2 gaat de werkelijke analyse van de kostprijs en rentabiliteit van start. Dit deel focust zich op de erwten, bonen, spinazie, spruitkool en bloemkool bestemd voor de industrie. Voor elk van deze groenten wordt eerst ingegaan op de kostprijs en rentabiliteit in euro/ha en vervolgens in euro/100 kg.

Deel 3 richt zich op bloemkool en prei voor de versmarkt. Ook hier beschrijft het rapport voor elk van deze groenten eerst de kostprijsanalyse en rentabiliteitsbepaling uitgedrukt in euro/ha, gevolgd door de kostprijsanalyse en rentabiliteitsbepaling uitgedrukt in euro/100 kg. Voor bloemkool geteeld voor de versmarkt zijn de resultaten niet uitgedrukt in euro/100 kg, maar in euro/100 stuks.

Ten slotte worden in deel 4 enkele conclusies geformuleerd.

## 2. Kostprijsanalyse en rentabiliteitsbepaling groenten voor de industrie

### 2.1. Erwten voor de industrie

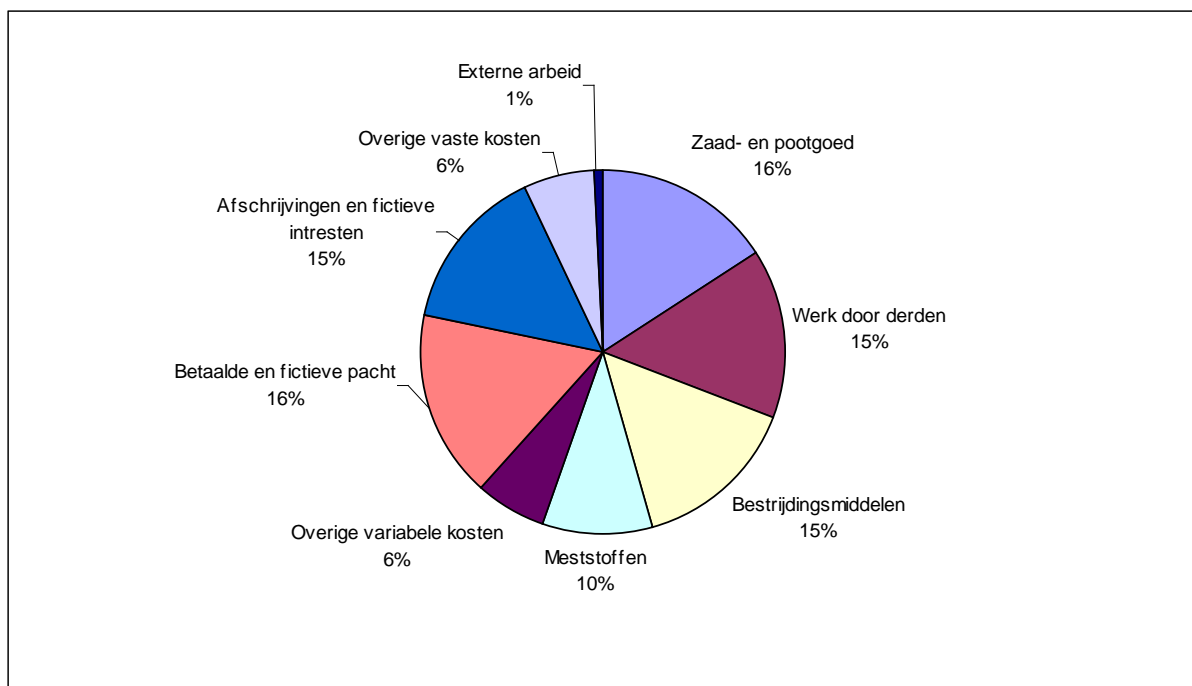
Het totale areaal erwten voor de industrie bedroeg volgens de landbouwenquête 2.406 ha of 9% van de groenten in openlucht in 2009. In 2008 was dit 2.529 ha (ADSEI, 2010). In het LMN resteren er na het verwijderen van de outliers 8 waarnemingen voor 2009 en 11 voor 2008. De vertegenwoordigde oppervlakte is 50 ha in 2009 en 72 ha in 2008. De hier weergegeven resultaten omvatten erwten in hoofdteelt en in voorteelt. Het aantal waarnemingen is beperkt. De resultaten dienen bijgevolg met voldoende voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden en we berekenen geen spreiding van de resultaten.

#### 2.1.1. Analyse in euro/ha

Tabel 1 geeft een overzicht van de kosten, opbrengsten en rentabiliteitscriteria voor zowel 2008 als 2009. Het familiaal arbeidsinkomen is in 2009 gelijk aan 1.183 euro/ha. Dat is 626 euro/ha meer dan in 2008 en is het gevolg van hogere opbrengsten en lagere variabele en vaste kosten. De stijging van de opbrengst met 336 euro/ha is het gevolg van een gestegen geogoste hoeveelheid en een gestegen prijs. De geogoste hoeveelheid kende een lichte stijging van ruim 100 kg tot 7.200 kg/ha en de gemiddelde prijs steeg met bijna 5 euro tot 35 euro/100 kg.

De totale kosten excl. fictief loon bedragen 1.342 euro/ha in 2009. Dat is 290 euro lager dan in 2008. Figuur 2 toont het aandeel van de belangrijkste kostenposten. De variabele kosten, de vaste kosten en de kosten voor externe arbeid hebben een respectievelijk aandeel van 62%, 37% en 1% van de totale kosten exclusief fictief loon.

**Figuur 2: Kostenstructuur bedrijfstak 'Erwten industrie' in percentage van de totale kosten excl. fictief loon, 2009**



Bron: eigen bewerking op basis van LMN

De variabele kosten worden vooral bepaald door de kosten voor de aankoop van zaad- en pootgoed, het verbruik van bestrijdingsmiddelen, werk door derden en meststoffen. De daling in de variabele kosten is toe te schrijven aan de daling van de kosten voor bestrijdingsmiddelen met 84 euro. In 2009 waren er vanwege het droge weer minder bespuitingen nodig dan in 2008. De kosten voor zaad zijn in 2009 gedaald met 60 euro maar die afname wordt grotendeels gecompenseerd door een stijging in de kosten voor werk door derden (= loonwerk) met 39 euro. Voor deze teelt worden deze kostenposten immers best samen bekeken om evoluties door verschillende contractafspraken weg te werken (zie 1.3 Algemene opmerkingen).

De pacht, de afschrijvingen en fictieve intresten vormen de grootste kostenposten bij de vaste kosten. De pachtkosten bedragen gemiddeld gezien bijna 225 euro/ha. Deze kosten bestaan uit de werkelijk betaalde pacht en de fictieve pacht (i.e. toegerekende kosten voor het gebruik van gronden in eigendom). In de betaalde pacht (190 euro/ha) is een toename te zien in vergelijking met 2008. Het beter toepassen van de boekhoudprincipes, waarvan melding werd gemaakt bij de algemene opmerkingen in paragraaf 1.3, is hierbij de meest voor de hand liggende verklaring. Door het hoge aandeel loonwerk in de erwenteelt liggen de afschrijvingen en fictieve intresten voor machines met 138 euro/ha niet hoog.

Er zijn in de steekproef slechts weinig bedrijven die externe arbeid inzetten voor de teelt van erwten. In 2009 bedragen de gemiddelde kosten voor externe arbeid 9 euro/ha. Het fictief loon bedraagt 248 euro/ha in 2009. Het familiaal arbeidsinkomen min het fictief loon is het nettobedrijfsresultaat (NBR) en dat komt in 2009 uit op 935 euro/ha. Dat is aanzienlijk hoger dan in 2008 toen het NBR bleef steken op 198 euro/ha. Een positief NBR duidt er op dat een goed rendement behaald werd op de ingezette productiefactoren. Door het beperkte aantal waarnemingen mogen de resultaten niet zomaar veralgemeend worden.

**Tabel 1. Gewogen gemiddelden van opbrengsten, kosten en rentabiliteitscriteria voor ‘Erwten industrie’ in €/ha, boekjaren 2008 en 2009**

	2008	2009	Evolutie 2008-2009
Aantal bedrijven	11	8	-3
Oppervlakte cultuurgrond (ha)*	73,2	64,7	-8,5
Oppervlakte erwten (ha)*	6,5	6,2	-0,3
Geoogste hoeveelheid (100 kg/ha)	70,9	72,0	1,1
Prijs (€/100 kg)	29,9	34,6	4,7
<b>Opbrengsten (1)</b>	<b>2.189</b>	<b>2.525</b>	<b>336</b>
Verkoop gewassen	2.121	2.494	373
Overige opbrengsten	68	31	-37
<b>Variabele kosten (2)</b>	<b>967</b>	<b>827</b>	<b>-140</b>
Aankoop zaad- en pootgoed	272	212	-60
Verbruik bestrijdingsmiddelen	284	200	-84
Verbruik meststoffen	134	128	-6
Werk door derden	162	201	39
Verkoopkosten	26	7	-19
Energiekosten niet-verwarming	71	51	-20
Overige variabele kosten	18	28	10
<b>Bruto saldo (3) = (1) – (2)</b>	<b>1.222</b>	<b>1.698</b>	<b>476</b>
<b>Vaste kosten (4)</b>	<b>635</b>	<b>506</b>	<b>-129</b>
Afschrijvingen en fictieve interesten gebouwen	52	22	-30
Afschrijvingen en fictieve interesten machines	186	138	-48
Afschrijvingen en fictieve interesten overige	61	36	-25
Werktuigkosten	53	43	-10
Pacht gronden	218	225	7
<i>waarvan betaalde pacht</i>	117	190	73
Diverse kosten gronden en gebouwen	27	15	-12
Overige vaste kosten	38	27	-11
Externe arbeid (5)	30	9	-21
<b>Familiaal arbeidsinkomen (6) = (3) – (4) – (5)</b>	<b>557</b>	<b>1.183</b>	<b>626</b>
Fictief loon (7)	359	248	-111
<b>Netto bedrijfsresultaat (8) = (6) – (7)</b>	<b>198</b>	<b>935</b>	<b>737</b>
<b>Totale kosten, excl. fictief loon (9) = (2) + (4) + (5)</b>	<b>1.632</b>	<b>1.342</b>	<b>-290</b>
<b>Totale kosten, incl. fictief loon (10) = (7) + (9)</b>	<b>1.991</b>	<b>1.590</b>	<b>-401</b>

Bron: eigen bewerking op basis van LMN (\*: ongewogen gemiddelden)

### 2.1.2. Analyse in euro/100 kg

Ter informatie geven we ook de analyse weer in euro/100 kg (Tabel 2). Bij de interpretatie van de resultaten speelt de geogste hoeveelheid per hectare een belangrijke rol. De belangrijkste kengetallen zijn in 2009: kosten excl. fictief loon van 19 euro/100 kg en een prijs van 35 euro/100 kg. In 2008 waren de kosten 24 euro/100 kg en de prijs 30 euro/100 kg.

**Tabel 2. Gewogen gemiddelden van opbrengsten, kosten en rentabiliteitscriteria voor ‘Erwten industrie’ in €100 kg, boekjaren 2008 en 2009**

	2008	2009	Evolutie 2008-2009
Aantal bedrijven	11	8	-3
Oppervlakte cultuurgrond (ha)*	73,2	64,7	-8,5
Oppervlakte erwten (ha)*	6,5	6,2	-0,3
Geogste hoeveelheid (100 kg/ha)	70,9	72,0	1,1
Prijs (1)	30,0	34,9	4,9
Overige opbrengsten (2)	0,9	0,4	-0,5
Variabele kosten (3)	14,1	11,9	-2,2
Bruto saldo (4) = (1) + (2) – (3)	16,8	23,4	6,6
Vaste kosten (5)	9,2	7,4	-1,8
Externe arbeid (6)	0,5	0,1	-0,4
Familiaal arbeidsinkomen (7) = (4) – (5) – (6)	7,1	15,9	8,8
Fictief loon (8)	6,3	4,1	-2,2
Netto bedrijfsresultaat (9) = (7) – (8)	0,8	11,8	11,0
Totale kosten, excl. fictief loon (10)=(3) + (5) + (6)	23,8	19,4	-4,4
Totale kosten, incl. fictief loon (11)=(10)+(8)	30,1	23,5	-6,6

Bron: eigen bewerking op basis van LMN (\*: ongewogen gemiddelden)

## 2.2. Bonen voor de industrie

Bonen voor de industrie namen in 2009 een oppervlakte in van 3.604 ha of 14% van de oppervlakte groenten in openlucht. Het areaal in Vlaanderen steeg ten opzichte van 2008 met 12% (ADSEI, 2010). Onder 'Bonen' verstaan we 'groene bonen', 'stamslabonen' en 'struikbonen'. Na het verwijderen van de outliers en het instellen van de beperking inzake de minimum oppervlakte (minstens 1 ha) resteren er in onze steekproef enkel 'groene bonen' in hoofd en in nateelt. In boekjaar 2009 gaat het om 27 waarnemingen, dat is er één meer dan in 2008. De steekproef beslaat in 2009 een oppervlakte van 186 ha.

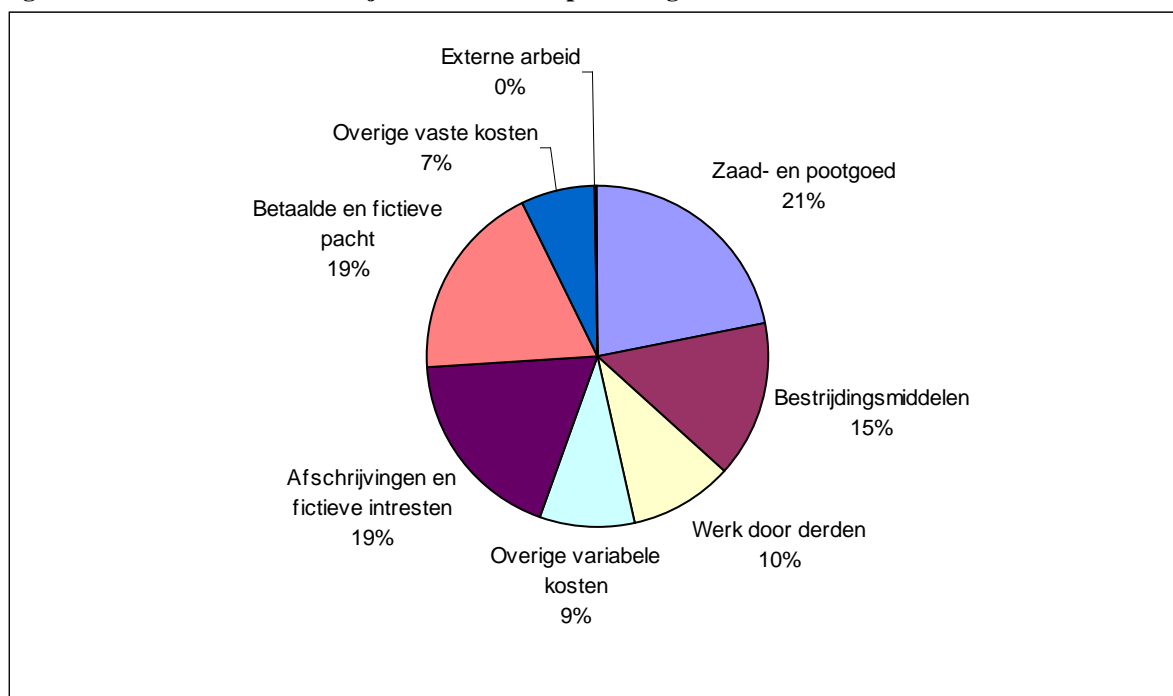
### 2.2.1. Analyse in euro/ha

#### 2.2.1.1. Totaal van de bedrijven

Uit Tabel 3 blijkt dat het familiaal arbeidsinkomen (FAI) voor bonen 198 euro/ha bedraagt in 2009. Dit is 141 euro lager dan in 2008 als gevolg van lagere opbrengsten. De kosten zijn stabiel gebleven. De geogste hoeveelheid is in 2009, vergeleken met 2008 met 800 kg/ha gedaald tot 10.200 kg/ha. Dat is te wijten aan de droge tweede helft van de zomer. Dat had een nadelig effect op de groei, waardoor de geogste hoeveelheid en ook de opbrengst in 2009 lager uitviel dan in 2008. De prijs is immers stabiel gebleven en bedraagt om en bij de 19 euro/100 kg.

De gemiddelde totale kosten exclusief fictief loon bedragen 1.718 euro/ha. Dat bedrag bestaat voor 55% uit variabele kosten, voor 45% uit vaste kosten en voor 0% uit externe arbeid. Figuur 3 toont hierover de details.

**Figuur 3: Kostenstructuur bedrijfstak 'Bonen' in percentage van de totale kosten excl. fictief loon, 2009**



Bron: eigen bewerking op basis van LMN

Binnen de variabele kosten hebben de kosten voor de aankoop van zaad- en pootgoed het grootste aandeel. Andere belangrijke variabele kosten voor bonen zijn bestrijdingsmiddelen en werk door derden. De kosten verbonden aan het gebruik van meststoffen zijn voor deze teelt erg laag. Bonen zijn immers, net als erwten, stikstoffixerende planten en vereisen dus een lage stikstofgift. Dat de bemestingskosten voor erwten hoger liggen dan voor bonen komt vooral door een hogere toediening van kalium.

De vaste kosten worden vooral bepaald door de pacht en de afschrijvingen en fictieve intresten. De kosten voor pacht bedragen in 2009 gemiddeld gezien 326 euro/ha. De kosten voor de betaalde pacht zijn aanzienlijk hoger dan de kosten voor fictieve pacht (en bedragen ongeveer 85% van de totale pachtkosten). In Vlaanderen is het aandeel pachtgronden vrij hoog (ongeveer twee derde) in vergelijking met gronden in eigendom (Beyers, 2007). De afschrijvingen en fictieve intresten bedragen 320 euro/ha, waarvan de machines ongeveer twee derde uitmaken.

In 2009 bedragen de gemiddelde kosten voor externe arbeid 6 euro/ha. Er zijn in de steekproef slechts weinig bedrijven die externe arbeid inzetten voor de teelt van bonen. Het fictief loon bedraagt 323 euro/ha in 2009. Door het FAI te verminderen met het fictief loon krijgen we het netto bedrijfsresultaat (NBR). Het fictief loon is in 2009 hoger dan het FAI en dus is het NBR in 2009 negatief. De landbouwer krijgt dus geen ‘redelijke’ vergoeding. In 2008 was dat, gemiddeld gezien, wel het geval (positief NBR).

#### *2.2.1.2. Spreiding: bedrijven met laag versus hoog FAI*

Het verschil in FAI tussen de 50% bedrijven met het laagste en de 50% bedrijven met het hoogste FAI bedraagt 791 euro/ha (-274 versus 517 euro/ha). In vergelijking met de andere teelten in deze studie is dat het laagste cijfer. Om het verschil in FAI te verklaren, speelt de geoogste hoeveelheid een grote rol. De groep met het hoogste FAI kent een geoogste hoeveelheid van gemiddeld 11.300 kg/ha tegenover 8.600 kg/ha voor de groep met het laagste FAI. Dat leidt tot een verschil in opbrengsten van 514 euro/ha. Verder is bij de best presterende groep bedrijven enerzijds de oppervlakte cultuurgrond, de oppervlakte bonen en de loonwerkkosten (werk door derden) hoger. Anderzijds zijn de afschrijvingen en fictieve intresten en het fictief loon lager. Dat zorgt voor een hoger FAI van 135 euro/ha. Hierbij is de invloed van het fictief loon niet meegenomen omdat dat niet in het FAI zit. Er zijn meerdere verklaringen voor dit verschil mogelijk zoals positieve schaaleffecten en uitbesteding van activiteiten. Positieve schaaleffecten impliceren dat het werken op een grotere schaal, met een groter aantal hectares, ervoor zorgt dat de vaste kosten gespreid kunnen worden over meer hectares. Waardoor de vaste kosten per hectare dalen. Uitbesteding van bepaalde activiteiten impliceert dat bepaalde activiteiten niet door de landbouwer zelf gedaan worden maar door een loonwerker. Dat is positief voor de rentabiliteit als het minder kost het te laten doen door de loonwerker dan het zelf te doen.

#### *2.2.2. Analyse in euro/100 kg*

Ter informatie geven we ook de analyse weer in euro/100 kg (Tabel 4). Bij de interpretatie van de resultaten speelt de geoogste hoeveelheid per hectare een belangrijke rol. De belangrijkste kengetallen in 2009 zijn: kosten excl. fictief loon van 18 euro/100 kg en een prijs van 19 euro/100 kg. In 2008 waren zowel de kosten als de prijs gelijkaardig.



**Tabel 3. Gewogen gemiddelden van opbrengsten, kosten en rentabiliteitscriteria voor 'Bonen industrie' in €/ha, boekjaren 2008 en 2009**

	2008	2009			
	Alle bedrijven	Alle bedrijven	Alle bedrijven: evolutie 2008-2009	50% bedrijven met laagste FAI	50% bedrijven met hoogste FAI
Aantal bedrijven	26	27	1	13	14
Oppervlakte cultuurgrond (ha)*	64,3	57,2	-7,1	47,5	66,2
Oppervlakte bonen (ha)*	6,2	6,9	0,7	5,7	7,9
Geoogste hoeveelheid (100 kg/ha)	110,4	102,1	-8,3	86,2	112,8
Prijs (€/100 kg)	18,5	18,6	0,1	18,5	18,7
Opbrengsten (1)	2.102	1.916	-186	1.609	2.122
Verkoop gewassen	2.046	1.900	-146	1.591	2.107
Overige opbrengsten	56	16	-40	18	15
Variabele kosten (2)	993	947	-46	902	978
Aankoop zaad- en pootgoed	351	375	24	396	361
Verbruik bestrijdingsmiddelen	275	255	-20	246	261
Verbruik meststoffen	83	59	-24	50	66
Werk door derden	175	168	-7	106	209
Verkoopkosten	5	7	2	4	9
Energiekosten niet-verwarming	82	62	-20	88	45
Overige variabele kosten	22	21	-1	12	27
Bruto saldo (3) = (1) – (2)	1.109	969	-140	707	1.144
Vaste kosten (4)	753	765	12	974	623
Afschrijvingen en fictieve intresten gebouwen	60	64	4	82	53
Afschrijvingen en fictieve intresten machines	248	203	-45	312	129
Afschrijvingen en fictieve intresten overige	54	53	-1	68	42
Werktuigkosten	58	56	-2	76	42
Pacht gronden	274	326	52	363	301
<i>waarvan betaalde pacht</i>	226	276	50	301	259
Diverse kosten gronden en gebouwen	31	34	3	43	28
Overige vaste kosten	28	29	1	30	28
Externe arbeid (5)	17	6	-11	8	5
Familiaal arbeidsinkomen (6) = (3) – (4) – (5)	339	198	-141	-275	516
Fictief loon (7)	241	323	82	410	266
Netto bedrijfsresultaat (8) = (6) – (7)	98	-125	-223	-685	250
Totale kosten, excl. fictief loon (9) = (2) + (4) + (5)	1.763	1.718	-45	1.884	1.606
Totale kosten, incl. fictief loon (10) = (7) + (9)	2.004	2.041	37	2.294	1.872

Bron: eigen bewerking op basis van LMN (\*: ongewogen gemiddelden)

**Tabel 4. Gewogen gemiddelden van opbrengsten, kosten en rentabiliteitscriteria voor 'Bonen industrie' in €100 kg, boekjaren 2008 en 2009**

	2008	2009			
	Alle bedrijven	Alle bedrijven	Alle bedrijven: evolutie 2008-2009	50% bedrijven met laagste FAI	50% bedrijven met hoogste FAI
Aantal bedrijven	26	27	1	13	14
Oppervlakte cultuurgrond (ha)*	64,3	57,2	-7,1	47,5	66,2
Oppervlakte bonen (ha)*	6,2	6,9	0,7	5,7	7,9
Ge oogste hoeveelheid (100 kg/ha)	110,4	102,1	-8,3	86,2	112,8
Prijs (1)	18,5	18,6	0,1	18,5	18,7
Overige opbrengsten (2)	0,5	0,2	-0,3	0,2	0,1
Variabele kosten (3)	9,5	9,7	0,2	10,8	8,7
Bruto saldo (4) = (1) + (2) - (3)	9,5	9,1	-0,4	7,9	10,1
Vaste kosten (5)	7,0	7,9	0,9	11,3	5,5
Externe arbeid (6)	0,2	0,1	-0,1	0,1	0,0
Familiaal arbeidsinkomen (7) = (4) - (5) - (6)	2,3	1,1	-1,2	-3,5	4,6
Fictief loon (8)	2,2	3,4	1,2	4,9	2,4
Netto bedrijfsresultaat (9) = (7) - (8)	0,1	-2,3	-2,4	-8,4	2,2
Totale kosten, excl. fictief loon (10)=(3) + (5) + (6)	16,7	17,7	1,0	22,2	14,2
Totale kosten, incl. fictief loon (11)=(10)+(8)	18,9	21,1	2,2	27,1	16,6

Bron: eigen bewerking op basis van LMN (\*: ongewogen gemiddelden)

## 2.3. Spinazie voor de industrie

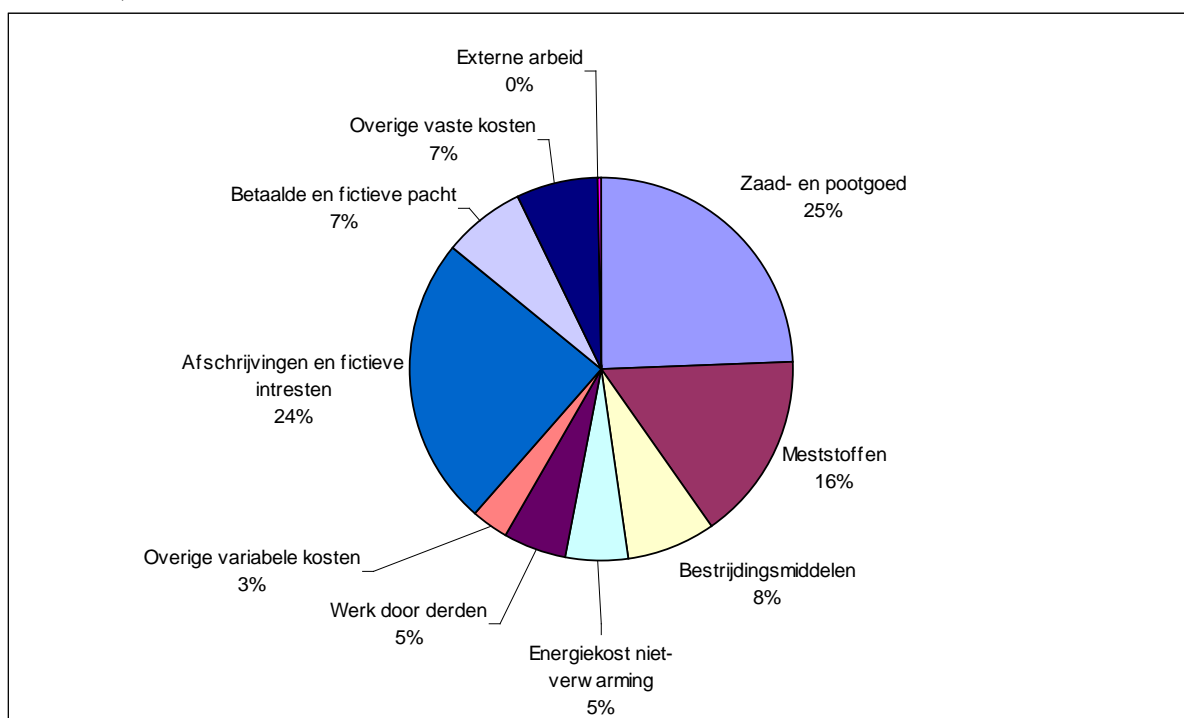
Het totale areaal aan spinazie voor de industrie daalde ten opzichte van 2008 licht met 7 ha tot 1.787 ha (ADSEI, 2010). Dat is 7% van het totale areaal vollegrondsgroenten in Vlaanderen. Na het verwijderen van de outliers resteren er voor de analyse 10 waarnemingen voor boekjaar 2009, tegenover 9 in 2008. De hier weergegeven resultaten omvatten spinazie in hoofdteelt en in voorteelt. De oppervlakte spinazie in het LMN steeg ten opzichte van 2008 met 8 hectare tot 50 ha. Het aantal waarnemingen is beperkt. De resultaten dienen daarom met voldoende voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden. Er wordt eveneens geen spreiding gegeven van de resultaten.

### 2.3.1. Analyse in euro/ha

Tabel 6 geeft de kosten, opbrengsten en rentabiliteitscriteria weer per hectare spinazie. Het familiaal arbeidsinkomen bedraagt 211 euro/hectare. Dat is 156 euro hoger dan in 2008 door een sterkere daling van de kosten dan de daling in de opbrengsten. De geogste hoeveelheid is in 2009 met 1.700 kg/ha gedaald ten opzichte van 2008, terwijl de prijs stabiel gebleven is op 8 euro/100 kg. Hierdoor daalden de opbrengsten van 1.957 tot 1.816 euro/ha in 2009.

De gemiddelde totale kosten exclusief fictief loon bedragen 1.605 euro/ha in 2009. Dat is 297 euro lager dan in 2008. Dat bedrag bestaat voor 62% uit variabele kosten, voor 38% uit vaste kosten en voor 0% uit externe arbeid. Figuur 4 geeft hiervan een gedetailleerd beeld.

**Figuur 4: Kostenstructuur bedrijfstak 'Spinazie voor de industrie' in percentage van de totale kosten excl. fictief loon, 2009**



Bron: eigen bewerking op basis van LMN

De kosten voor de aankoop van het zaad zijn de belangrijkste variabele kosten., gevolgd door meststoffen en bestrijdingsmiddelen. Spinazie staat bekend als een groente waarbij veel loonwerk of werk door derden wordt ingeschakeld. In de gegevens in Tabel 6 is dat moeilijk

op te merken. Analyse van de gegevens toont aan dat het zaaien normaal gesproken voor rekening van de land- en tuinbouwer is, terwijl de kosten voor het oogsten voor rekening van de afnemer zijn. Deze kosten worden dan verrekend in de contractprijs, waardoor ze niet geboekt worden als werk door derden. In realiteit zijn de kosten voor werk door derden bij de teelt van spinazie dus hoger. De daling in de variabele kosten wordt veroorzaakt door een daling in de kosten voor zaadgoed in 2009. De kosten voor zaadgoed waren in 2008 echt hoog doordat een bedrijf twee keer zaadgoed aankocht waarschijnlijk door een mislukte opkomst.

De vaste kosten vertonen een daling in 2009 van 782 euro/ha naar 616 euro/ha in 2009. Deze daling wordt vooral veroorzaakt door een afname van de pachtkosten en dan vooral de betaalde pacht. Deze afname dient evenwel genuanceerd te worden aangezien dit een boekhoudkundige verklaring heeft zoals ook in paragraaf 1.3 aan bod kwam. In de LMN-boekhouding wordt betaalde pacht enkel toegerekend aan hoofdteelten en dus niet aan andere teeltvolgordes zoals voor- of nateelten. Spinazie is een groente die vaak voorkomt als voorteelt en in dergelijke gevallen dus (vooral sinds 2009) geen betaalde pacht krijgt toegekend. Hierdoor zijn de pachtkosten in Tabel 6 sterk afgenomen in vergelijking met 2008. De overige vaste kosten vertonen geen opvallendheden.

De externe arbeid is verwaarloosbaar. Het fictief loon bedraagt 481 euro/ha in 2009, wat neerkomt op een afname van 231 euro/ha ten opzichte van 2008. Dat zijn vrij hoge bedragen. Het fictief loon is een vermenigvuldiging van een uurloon en het gepresteerde aantal uren. Het gepresteerde aantal uren is een inschatting van de landbouwer. Het NBR is zowel in 2009 als in 2008 negatief. Dat betekent dat de eigen arbeid niet volledig vergoed kan worden.

### 2.3.2. Analyse in euro/100 kg

Ter informatie geven we ook de analyse weer in euro/100 kg (Tabel 5). Bij de interpretatie van de resultaten speelt de geoogste hoeveelheid per hectare een belangrijke rol. De belangrijkste kengetallen voor 100 kg spinazie in 2009 zijn: kosten excl. fictief loon van 8 euro en een prijs van 8 euro. In 2008 waren de kosten/100 kg 9 euro en de prijs 8 euro.

**Tabel 5. Gewogen gemiddelden van opbrengsten, kosten en rentabiliteitscriteria voor ‘Spinazie industrie’ in €100 kg, boekjaren 2008 en 2009**

	2008	2009	Alle bedrijven: evolutie 2008-2009
Aantal bedrijven	9	10	1
Oppervlakte cultuurgrond (ha)*	59,2	65,2	6,0
Oppervlakte spinazie (ha)*	4,6	5,0	0,4
Geoogste hoeveelheid (100 kg/ha)	231,6	215,0	-16,6
Prijs (1)	8,3	8,4	0,1
Overige opbrengsten (2)	0,2	0,0	-0,2
Variabele kosten (3)	4,9	4,7	-0,2
Bruto saldo (4) = (1) + (2) – (3)	3,6	3,7	0,1
Vaste kosten (5)	3,8	3,2	-0,6
Externe arbeid (6)	0,1	0,0	-0,1
Familiaal arbeidsinkomen (7) = (4) – (5) – (6)	-0,3	0,5	0,8
Fictief loon (8)	3,2	2,3	-0,9
Netto bedrijfsresultaat (9) = (7) – (8)	-3,5	-1,8	1,7
Totale kosten, excl. fictief loon (10)=(3) + (5)	8,8	7,9	-0,9
Totale kosten, incl. fictief loon (11)=(10)+(8)	12,0	10,2	-1,8

Bron: eigen bewerking op basis van LMN (\*: ongewogen gemiddelden)

**Tabel 6. Gewogen gemiddelden van opbrengsten, kosten en rentabiliteitscriteria voor ‘Spinazie industrie’ in €/ha, boekjaren 2008 en 2009**

	2008	2009	Evolutie 2008-2009
Aantal bedrijven	9	10	1
Oppervlakte cultuurgrond (ha)*	59,2	65,2	6,0
Oppervlakte spinazie (ha)*	4,6	5,0	0,4
Geoogste hoeveelheid (100 kg/ha)	231,6	215,0	-16,6
Prijs (€/100 kg)	8,3	8,4	0,1
<b>Opbrengsten (1)</b>	<b>1.957</b>	<b>1.816</b>	<b>-141</b>
Verkoop gewassen	1.919	1.810	-109
Overige opbrengsten	38	6	-32
<b>Variabele kosten (2)</b>	<b>1.092</b>	<b>985</b>	<b>-107</b>
Aankoop zaad- en pootgoed	467	392	-75
Verbruik bestrijdingsmiddelen	137	122	-15
Verbruik meststoffen	230	253	23
Werk door derden	114	85	-29
Verkoopkosten	6	11	5
Energiekosten niet-verwarming	88	85	-3
Overige variabele kosten	50	37	-13
<b>Bruto saldo (3) = (1) – (2)</b>	<b>865</b>	<b>831</b>	<b>-34</b>
<b>Vaste kosten (4)</b>	<b>782</b>	<b>616</b>	<b>-166</b>
Afschrijvingen en fictieve intresten gebouwen	69	37	-32
Afschrijvingen en fictieve intresten machines	273	313	40
Afschrijvingen en fictieve intresten overige	59	44	-15
Werktuigkosten	65	56	-9
Pacht gronden	221	110	-111
<i>waarvan betaalde pacht</i>	179	75	-104
Diverse kosten gronden en gebouwen	30	24	-6
Overige vaste kosten	65	32	-33
Externe arbeid (5)	28	4	-24
<b>Familiaal arbeidsinkomen (6) = (3) – (4) – (5)</b>	<b>55</b>	<b>211</b>	<b>156</b>
Fictief loon (7)	712	481	-231
<b>Netto bedrijfsresultaat (8) = (6) – (7)</b>	<b>-657</b>	<b>-270</b>	<b>387</b>
<b>Totale kosten, excl. fictief loon (9) = (2) + (4) + (5)</b>	<b>1.902</b>	<b>1.605</b>	<b>-297</b>
<b>Totale kosten, incl. fictief loon (10) = (7) + (9)</b>	<b>2.614</b>	<b>2.086</b>	<b>-528</b>

Bron: eigen bewerking op basis van LMN (\*: ongewogen gemiddelden)

## 2.4. Spruitkool voor de industrie

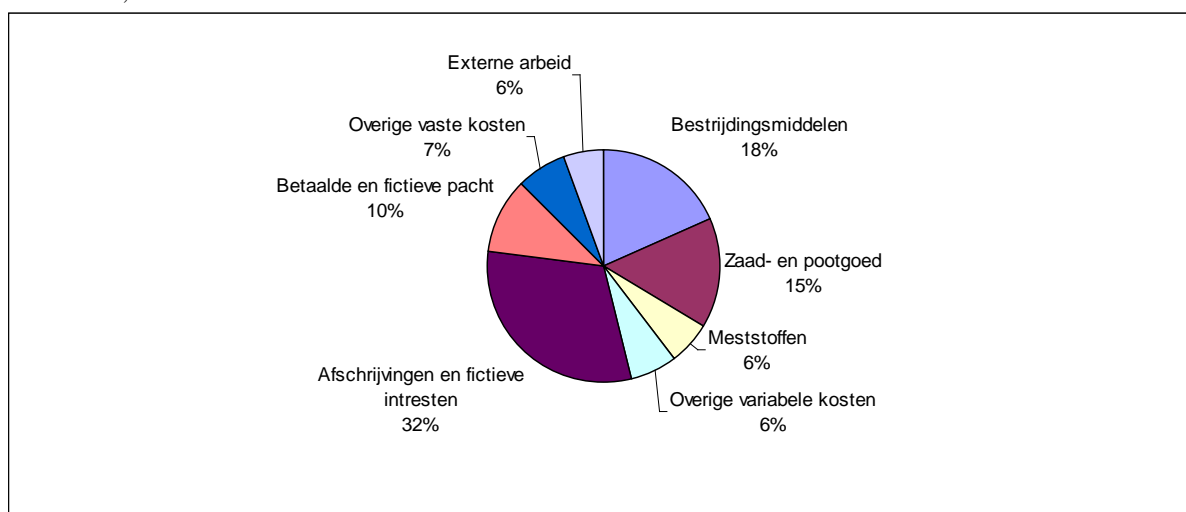
Het totale areaal spruitkool voor de industriële verwerking daalde van 2.342 ha in 2008 tot 1.985 hectare in 2009 (ADSEI, 2010). Dat is een daling met 18% maar er wordt toch nog 7% van het totale areaal vollegrondsgroenten ingenomen. Na het verwijderen van de outliers in onze steekproef resteren er vier waarnemingen die een areaal vertegenwoordigen van 91 ha in 2008 en 76 hectare in 2009. De resultaten dienen met voldoende voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden en er wordt geen spreiding weergegeven.

### 2.4.1. Analyse in euro/ha

Uit Tabel 8 blijkt dat het familiaal arbeidsinkomen voor spruitkool 1.498 euro/ha bedraagt in 2009, een daling met 477 euro. Dat komt omdat de gestegen opbrengsten de gestegen kosten niet konden compenseren. Ondanks een productiedaling - in 2008 oogstten de bedrijven gemiddeld 28.400 kg/ha, tegenover 21.900 kg/ha in 2009 – kennen de bedrijven in 2009, gemiddeld gezien, een hogere opbrengst. Het effect van de gestegen prijs weegt dus door.

Figuur 5 geeft het aandeel weer van de belangrijkste kostenposten in de totale kosten exclusief fictief loon van 6.375 euro/ha. Dit bedrag bestaat voor 45% uit variabele kosten, voor 49% uit vaste kosten en voor 6% uit externe arbeid.

**Figuur 5: Kostenstructuur bedrijfstak ‘Spruitkool industrie’ in percentage van de totale kosten excl. fictief loon, 2009**



Bron: eigen bewerking op basis van LMN

De twee belangrijkste variabele kosten zijn de bestrijdingsmiddelen en de aankoop voor zaad- en pootgoed. De hoge kosten voor bestrijdingsmiddelen kunnen verklaard worden door het feit dat het een gewas is met een lange groeiperiode, waarin vaak dure middelen ingezet moeten worden. In 2009 bedroegen de kosten voor bestrijdingsmiddelen 1.165 euro/ha, een stijging ten opzichte van 2008 met 58 euro/ha (Tabel 8). Deze stijging draagt bij tot een stijging van de variabele kosten met 103 euro/ha tot 2.936 euro/ha in 2009. De kosten voor zaad- en pootgoed bedragen 984 euro/ha.

Het verschil tussen 2008 en 2009 is opvallender wat de vaste kosten betreft. In 2008 bedroegen de vaste kosten gemiddeld 2.619 euro/ha, tegenover 3.086 euro/ha in 2009. De afschrijvingen en fictieve intresten verklaren het grootste deel van de toename. Er werd dus recentelijk geïnvesteerd. De pachtkosten zijn, in vergelijking met andere groenten, opvallend

hoog (666 euro/ha). De oorzaak hiervan is dat spuitkool een gewas is dat typisch wordt geteeld in seizoenspacht. De kosten voor de seizoenspacht liggen aanmerkelijk hoger dan voor de reguliere pacht.

De kosten voor het inzetten van externe arbeid bedragen 353 euro/ha, wat 132 euro/ha hoger is dan in 2008. Hier dient opnieuw gewezen te worden op het beperkte aantal waarnemingen. Hierdoor kan één bedrijf snel een grote invloed hebben op de resultaten. Het fictief loon komt in 2009 neer op 2.404 euro/ha. Zowel in 2008 als in 2009 is het FAI onvoldoende om het fictief loon volledig te dekken, met een negatief NBR tot gevolg.

#### 2.4.2. Analyse in euro/100 kg

Ter informatie geven we ook de analyse weer in euro/100 kg (Tabel 7). Bij de interpretatie van de resultaten speelt de geogste hoeveelheid per hectare een belangrijke rol. De belangrijkste kengetallen voor 100 kg spruiten in 2009 zijn: kosten excl. fictief loon van 29 euro en een prijs van 36 euro. In 2008 waren de kosten/100 kg 22 euro en de prijs 27 euro.

**Tabel 7. Gewogen gemiddelden van opbrengsten, kosten en rentabiliteitscriteria voor 'Spruitkool industrie' in €100 kg, boekjaren 2008 en 2009**

	2008	2009	Alle bedrijven: evolutie 2008-2009
Aantal bedrijven	4	4	0
Oppervlakte cultuurgrond bedrijf (ha)*	60,4	64,6	4,2
Oppervlakte spuitkool (ha)*	22,8	19,0	-3,8
Geogste hoeveelheid (100 kg/ha)	283,6	219,3	-64,3
Prijs (1)	27,2	35,8	8,6
Overige opbrengsten (2)	0,1	0,1	0,0
Variabele kosten (3)	10,9	13,6	2,7
Bruto saldo (4) = (1) + (2) - (3)	16,4	22,3	5,9
Vaste kosten (5)	9,9	14,2	4,3
Externe arbeid (6)	0,9	1,6	0,7
Familiaal arbeidsinkomen (7) = (4) - (5) - (6)	5,6	6,5	0,9
Fictief loon (8)	8,5	11,6	3,1
Netto bedrijfsresultaat (9) = (7) - (8)	-2,9	-5,1	-2,2
Totale kosten, excl. fictief loon (10)=(3) + (5)	21,7	29,4	7,7
Totale kosten, incl. fictief loon (11)=(10)+(8)	30,2	41,0	10,8

Bron: eigen bewerking op basis van LMN (\*: ongewogen gemiddelden)

**Tabel 8. Gewogen gemiddelden van opbrengsten, kosten en rentabiliteitscriteria voor 'Spruitkool industrie' in €/ha, boekjaren 2008 en 2009**

	2008	2009	Alle bedrijven: evolutie 2008-2009
Aantal bedrijven	4	4	0
Oppervlakte cultuurgrond bedrijf (ha)	60,4	64,6	4,2
Oppervlakte spruitkool (ha)	22,8	19,0	-3,8
Geoogste hoeveelheid (100 kg/ha)	283,6	219,3	-64,3
Prijs (€/100 kg)	26,8	35,8	9,0
<b>Opbrengsten (1)</b>	<b>7.648</b>	<b>7.873</b>	<b>225</b>
Verkoop gewassen	7.612	7.857	245
Overige opbrengsten	36	16	-20
<b>Variabele kosten (2)</b>	<b>2.833</b>	<b>2.936</b>	<b>103</b>
Aankoop zaad- en pootgoed	979	984	5
Verbruik bestrijdingsmiddelen	1.107	1.165	58
Verbruik meststoffen	362	390	28
Werk door derden	96	76	-20
Verkoopkosten	36	70	34
Energiekosten niet-verwarming	236	242	6
Overige variabele kosten	17	9	-8
<b>Bruto saldo (3) = (1) - (2)</b>	<b>4.815</b>	<b>4.937</b>	<b>122</b>
<b>Vaste kosten (4)</b>	<b>2.619</b>	<b>3.086</b>	<b>467</b>
Afschrijvingen en fictieve intresten gebouwen	248	281	33
Afschrijvingen en fictieve intresten machines	1.113	1.496	383
Afschrijvingen en fictieve intresten overige	172	199	27
Werktuigkosten	227	357	130
Pacht gronden	767	666	-101
<i>waarvan betaalde pacht</i>	701	586	-115
Diverse kosten gronden en gebouwen	47	40	-7
Overige vaste kosten	45	47	2
<b>Externe arbeid (5)</b>	<b>221</b>	<b>353</b>	<b>132</b>
<b>Familiaal arbeidsinkomen (6) = (3) - (4) - (5)</b>	<b>1.975</b>	<b>1.498</b>	<b>-477</b>
<b>Fictief loon (7)</b>	<b>2.009</b>	<b>2.404</b>	<b>395</b>
<b>Netto bedrijfsresultaat (8) = (6) - (7)</b>	<b>-34</b>	<b>-906</b>	<b>-872</b>
<b>Totale kosten, excl. fictief loon (9) = (2) + (4) + (5)</b>	<b>5.673</b>	<b>6.375</b>	<b>702</b>
<b>Totale kosten, incl. fictief loon (10) = (7) + (9)</b>	<b>7.682</b>	<b>8.779</b>	<b>1.097</b>

Bron: eigen bewerking op basis van LMN (\*: ongewogen gemiddelden)



## 2.5. Bloemkool voor de industrie

In 2009 bedroeg de oppervlakte bloemkool voor de industriële verwerking 2.100 ha of 8% van het totale areaal in Vlaanderen. Dit is 201 ha minder dan in 2008 (ADSEI, 2010). Ook de oppervlakte in het LMN daalde van 97 hectare naar 68 hectare. De hier weergegeven resultaten omvatten bloemkool voor de industrie in hoofdteelt en in nateelt. Na het verwijderen van de outliers resten er voor de analyse over boekjaar 2009 nog 12 waarnemingen, tegenover 14 in 2008.

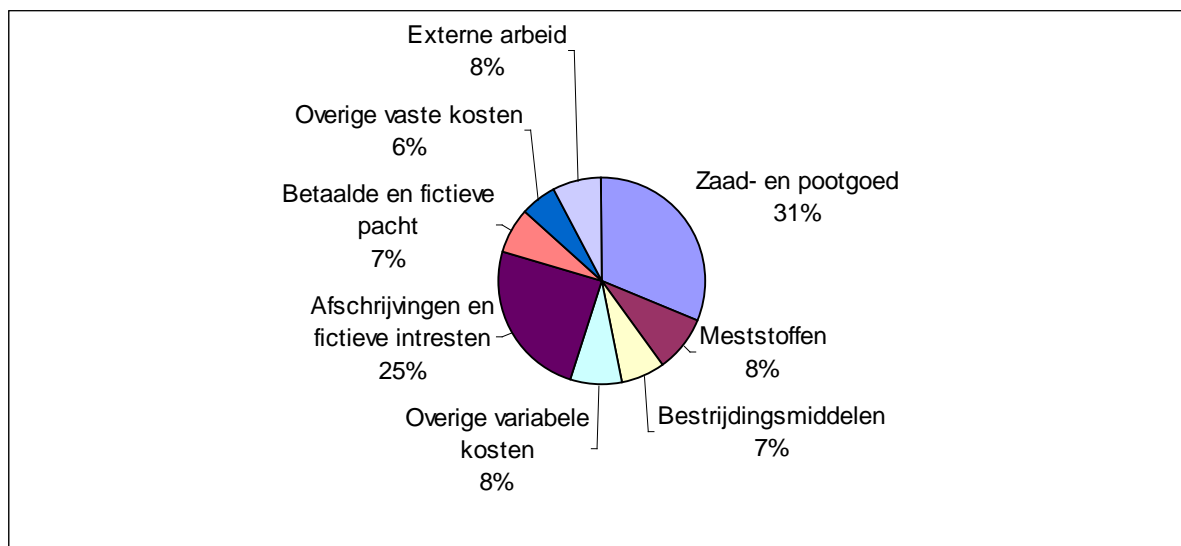
### 2.5.1. Analyse in euro/ha

#### 2.5.1.1. Totaal van de bedrijven

Het familiaal arbeidsinkomen voor één hectare bloemkolen voor de industrie is 3.215 euro in 2009 (Tabel 9). Dat is een toename van 415 euro/ha in vergelijking met 2008. De opbrengsten en de variabele kosten kenden een stijging, terwijl de vaste kosten en de arbeidskosten daalden. Wat de opbrengsten betreft, zijn zowel de geogste hoeveelheid als de prijs in 2009 licht gestegen ten opzichte van 2008. De prijs steeg met 1 euro/100 kg, terwijl de geogste hoeveelheid met 700 kg/ha steeg. Dat leidt tot een stijging van de opbrengsten met 435 euro/ha.

De gemiddelde totale kosten exclusief fictief loon bedragen 3.662 euro/ha. Dit bedrag bestaat voor 54% uit variabele kosten, voor 38% uit vaste kosten en voor 8% uit externe arbeid (Figuur 6).

**Figuur 6: Kostenstructuur bedrijfstak 'Bloemkool industrie' in percentage van de totale kosten excl. fictief loon, 2009**



Bron: eigen bewerking op basis van LMN

De kosten verbonden aan zaad- en pootgoed zijn de belangrijkste kostenpost binnen de variabele kosten. Deze kosten zijn met 201 euro gestegen van 950 euro/ha tot 1.151 euro/ha in 2009. De toename van de kosten verbonden aan zaad- en pootgoed is een eerder algemeen verschijnsel. Ook ADSEI toont dit beeld in haar index van de aankooprijzen van productiefactoren voor land- en tuinbouw (ADSEI, 2011). Deze trend is al aan de gang sinds 2006 en houdt ook nog stand in 2010. Deze stijging zorgt er ook voor dat de variabele kosten

stijgen met 262 euro tot 2.006 euro/ha. Andere belangrijke variabele kosten zijn de meststoffen en de bestrijdingsmiddelen.

Tabel 9 geeft aan dat de vaste kosten 1.381 euro/ha bedragen in 2009. Dat is een afname met 109 euro/ha in vergelijking met 2008. Deze daling ligt vooral aan de pachtkosten. De pachtkosten bedroeg in 2008, gemiddeld gezien, 412 euro/ha terwijl dat in 2009 slechts 264 euro/ha is. Wellicht speelt ook hier het boekhoudkundig verschijnsel rond de pacht een rol (zie 1.3), aangezien de steekproef zowel bedrijven met bloemkool in hoofdteelt als in nateelt omvat. Daarnaast toont Tabel 9 aan dat de kosten voor afschrijvingen en fictieve intresten voor machines de grootste kostenpost is binnen de vaste kosten. Deze is toegenomen in vergelijking met 2008. Mogelijk werd er dus recent meer geïnvesteerd door de telers van bloemkool voor de industrie.

Aangezien de teelt van bloemkool voor de industrie gepaard gaat met arbeidspieken (vrij korte periodes waarin geleverd kan worden aan de fabriek) zetten veel bedrijven externe arbeid in. We zien dan ook dat de kosten voor externe arbeid hier hoger liggen dan, bijvoorbeeld, voor de bonen. In 2009 bedragen de kosten verbonden aan externe arbeid, gemiddeld gezien, 275 euro/ha. De arbeidsintensiviteit is ook terug te zien in het fictief loon. Dat bedraagt, gemiddeld gezien, 2.793 euro/ha in 2009. Dankzij het sterk positieve FAI kan het fictieve loon volledig gedekt worden. Dat betekent dus dat in 2009, gemiddeld gezien, een positief NBR behaald wordt (422 euro/ha). In 2008 was het FAI echter onvoldoende om het fictief loon te dekken, met een negatief NBR (-403 euro/ha) als gevolg.

#### *2.5.1.2. Spreiding: bedrijven met laag versus hoog FAI*

Er is een aanzienlijk verschil in FAI merkbaar tussen de bedrijven. De groep van de 50% bedrijven met het laagste FAI behaalt in 2009 een gemiddeld FAI van 1.816 euro/ha, tegenover 4.131 euro/ha voor de groep van de 50% bedrijven met het hoogste FAI (Tabel 9). Dit verschil van 2.315 euro/ha is grotendeels te danken aan een verschil in geogoste hoeveelheid van 3.600 kg/ha. Dat vertaalt zich in een verschil in opbrengsten van 1.354 euro/ha. Het verschil tussen beide groepen wat de variabele kosten betreft is minimaal (5 euro/ha). De groep met het hoogste FAI kent hogere kosten voor zaad- en pootgoed (een verschil van 187 euro/ha), terwijl de kosten van bestrijdingsmiddelen en werk door derden lager liggen. Het verschil in vaste kosten tussen beide groepen bedraagt 642 euro/ha (1.768 euro/ha voor de groep met het laagste FAI versus 1.126 euro/ha voor de groep met het hoogste FAI). Dit verschil is vooral toe te schrijven aan een verschil in de afschrijvingen en fictieve intresten. Deze zijn telkens lager voor de groep met het hoogste FAI. Positieve schaalvoordelen spelen hier waarschijnlijk een rol. De groep met het hoogste FAI zet gemiddeld zowel minder externe arbeid als eigen arbeid in dan de groep bedrijven met het laagste FAI. Wat betreft externe arbeid is het verschil 324 euro en voor fictief loon zelfs 3.519 euro. De groep met het hoogste FAI kan dankzij een grotere oppervlakte mogelijk wel profiteren van schaalvoordelen.

#### *2.5.2. Analyse in euro/100 kg*

Ter informatie geven we ook de analyse weer in euro/100 kg (Tabel 10). Bij de interpretatie van de resultaten speelt de geogoste hoeveelheid per hectare een belangrijke rol. De belangrijkste kengetallen voor 100 kg bloemkolen in 2009 zijn: kosten excl. fictief loon van 18 euro en een prijs van 33 euro. In 2008 waren de kosten/100 kg 18 euro en de prijs 32 euro.

**Tabel 9. Gewogen gemiddelden van opbrengsten, kosten en rentabiliteitscriteria voor 'Bloemkool industrie' in €/ha, boekjaren 2008 en 2009**

	2008	2009			
	Alle bedrijven	Alle bedrijven	Alle bedrijven: evolutie 2008-2009	50% bedrijven met laagste FAI	50% bedrijven met hoogste FAI
Aantal bedrijven	14	12	-2	6	6
Oppervlakte cultuurgrond (ha)*	45,4	52,0	6,6	45,9	58,1
Oppervlakte bloemkool (ha)*	6,9	5,7	-1,2	4,5	6,9
Geoogste hoeveelheid (100 kg/ha)	201,7	208,8	7,1	187,3	222,9
Prijs (€/100 kg)	31,8	32,8	1,0	32,3	33,3
Opbrengsten (1)	6.442	6.877	435	6.058	7.412
Verkoop gewassen	6.412	6.848	436	6.042	7.375
Overige opbrengsten	30	29	-1	16	37
Variabele kosten (2)	1.744	2.006	262	2.003	2.008
Aankoop zaad- en pootgoed	950	1.151	201	1.038	1.225
Verbruik bestrijdingsmiddelen	307	252	-55	327	203
Verbruik meststoffen	250	310	60	330	296
Werk door derden	33	49	16	113	8
Verkoopkosten	7	50	43	44	54
Energiekosten niet-verwarming	134	123	-11	130	118
Overige variabele kosten	63	71	8	21	104
Bruto saldo (3) = (1) – (2)	4.698	4.871	173	4.055	5.404
Vaste kosten (4)	1.490	1.381	-109	1.768	1.126
Afschrijvingen en fictieve intresten gebouwen	139	101	-38	145	72
Afschrijvingen en fictieve intresten machines	478	630	152	796	522
Afschrijvingen en fictieve intresten overige	169	169	0	255	112
Werktuigkosten	162	130	-32	158	112
Pacht gronden	412	264	-148	314	231
<i>waarvan betaalde pacht</i>	352	186	-166	223	162
Diverse kosten gronden en gebouwen	83	53	-30	65	44
Overige vaste kosten	47	34	-13	35	33
Externe arbeid (5)	408	275	-133	471	147
Familiaal arbeidsinkomen (6) = (3) – (4) – (5)	2.800	3.215	415	1.816	4.131
Fictief loon (7)	3.203	2.793	-410	4.921	1.402
Netto bedrijfsresultaat (8) = (6) – (7)	-403	422	825	-3.105	2.729
Totale kosten, excl. fictief loon (9) = (2) + (4) + (5)	3.642	3.662	20	4.242	3.281
Totale kosten, incl. fictief loon (10) = (7) + (9)	6.845	6.455	-390	9.163	4.683

Bron: eigen bewerking op basis van LMN (\*: ongewogen gemiddelde)

**Tabel 10. Gewogen gemiddelden van opbrengsten, kosten en rentabiliteitscriteria voor 'Bloemkool industrie' in €100 kg, boekjaren 2008 en 2009**

	2008	2009			
	Alle bedrijven	Alle bedrijven	Alle bedrijven: evolutie 2008-2009	50% bedrijven met laagste FAI	50% bedrijven met hoogste FAI
Aantal bedrijven	14	12	-2	6	6
Oppervlakte cultuurgrond (ha)*	45,4	52,0	6,6	45,9	58,1
Oppervlakte bloemkool (ha)*	6,9	5,7	-1,2	4,5	6,9
Geogste hoeveelheid (100 kg/ha)	201,7	208,8	7,1	187,3	222,9
Prijs (1)	31,9	32,9	1,0	32,5	33,1
Overige opbrengsten (2)	0,2	0,2	0,0	0,1	0,2
Variabele kosten (3)	8,9	9,8	0,9	10,6	8,9
Bruto saldo (4) = (1) + (2) - (3)	23,2	23,3	0,1	22,0	24,4
Vaste kosten (5)	7,3	7,0	-0,3	9,7	5,2
Externe arbeid (6)	2,1	1,4	-0,7	2,4	0,7
Familiaal arbeidsinkomen (7) = (4) - (5) - (6)	13,8	14,9	1,1	9,9	18,5
Fictief loon (8)	16,0	14,5	-1,5	27,4	6,1
Netto bedrijfsresultaat (9) = (7) - (8)	-2,2	0,4	2,6	-17,5	12,4
Totale kosten, excl. fictief loon (10)=(3) + (5) + (6)	18,3	18,2	-0,1	22,7	14,8
Totale kosten, incl. fictief loon (11)=(10)+(8)	34,3	32,7	-1,6	50,1	20,9

Bron: eigen bewerking op basis van LMN (\*: ongewogen gemiddelde)

### 3. Kostprijsanalyse en rentabiliteitsbepaling groenten voor de versmarkt

#### 3.1. Bloemkool voor de versmarkt

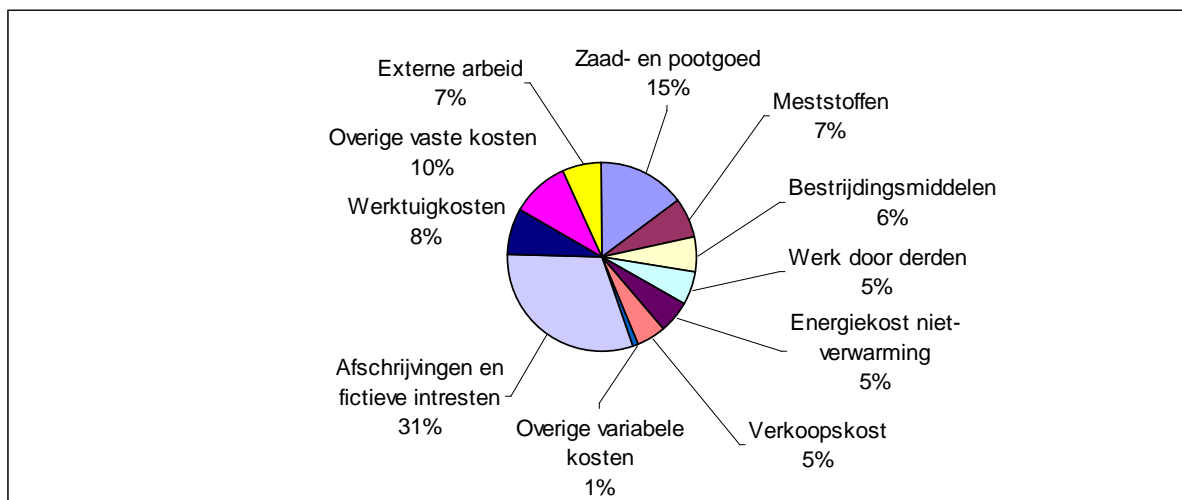
In 2009 bedroeg de oppervlakte bloemkool voor de versmarkt 2% van het areaal vollegrondsgroenten of 514 ha. Dat is 4 ha minder dan in 2008 (ADSEI, 2010). Ook de oppervlakte in het LMN daalde van 64 hectare naar 58 hectare. De hier weergegeven resultaten omvatten bloemkool voor de versmarkt in hoofdteelt, in eerste en tweede teelt. Na het verwijderen van de outliers resteren er voor de analyse over boekjaar 2009 nog 12 waarnemingen, tegenover 11 in 2008. Het betreft een klein aantal waarnemingen maar het aandeel van de oppervlakte in de steekproef ten opzichte van het totale areaal ligt relatief hoog. Eerst vergelijken we bloemkool versmarkt met bloemkool industrie.

##### 3.1.1. Analyse in euro/ha

###### 3.1.1.1. Vergelijking met bloemkool industrie

Het telen van één ha bloemkolen voor de versmarkt blijkt meer dan het dubbele te kosten dan bloemkolen voor de industrie. Zo bedragen de gemiddelde totale kosten exclusief fictief loon 8.206 euro/ha. Dit bedrag bestaat voor 44% uit variabele kosten, voor 49% uit vaste kosten en voor 7% uit externe arbeid (Figuur 7).

**Figuur 7: Kostenstructuur bedrijfstak 'Bloemkool versmarkt' in percentage van de totale kosten excl. fictief loon, 2009**



Bron: eigen bewerking op basis van LMN

Het aandeel van de vaste kosten ligt hoger bij bloemkool voor de versmarkt. Hierbij speelt de oppervlakte cultuurgrond/bedrijf een belangrijke rol en die is bij telers van bloemkool versmarkt meer dan 30 ha lager. Daardoor kunnen de kosten voor tractoren en loodsen minder gespreid worden. Bloemkool voor de versmarkt levert niet alleen een hogere prijs op, maar kost ook meer. Dat uit zich voornamelijk in de variabele kosten. Zo liggen de kwaliteitseisen hoger waardoor de teler meer bemest en meer bespuitingen uitvoert. De verkoop op de veiling brengt ook additionele kosten met zich mee zoals de verpakking en de bijdrage aan het promotiefonds. Een ander belangrijk verschil is het transport. Bij bloemkool voor de industrie verloopt het transport voornamelijk met de tractor naar de nabijgelegen verwerkende industrie in West-Vlaanderen. Bij bloemkool voor de versmarkt gebeurt het transport voornamelijk per

vrachtwagen. In sommige gevallen beschikt de teler zelf over een vrachtwagen in andere gevallen besteedt hij dat uit. Als het uitbesteed wordt, komt dat tot uiting in hogere kosten voor werk door derden. Als de teler zelf instaat voor het transport, zorgt dat voor hogere afschrijvingen, fictieve intresten en werktuigkosten. Ten slotte verloopt de aanvoer naar de industrie met pieken, bij de versmarkt kan dit meer gespreid gebeuren.

### *3.1.1.2. Totaal bedrijven: vergelijking 2008-2009*

Het FAI kent een daling van 504 euro tot 3.986 euro/ha in 2009 door een stijging van zowel de vaste kosten als de kosten voor externe arbeid, terwijl de variabele kosten en de opbrengst stabiel bleven. Zowel de geogoste hoeveelheid als de prijs bleef stabiel.

De variabele kosten zijn met 76 euro gedaald ten opzichte van 2008 tot 3.673 euro/ha (Tabel 11). De overige vaste kosten en de kosten voor meststoffen dalen. Werk door derden en aankoop zaad- en pootgoed stijgen. De daling van de overige variabele kosten met 139 euro/ha wordt veroorzaakt door een teler die in 2008 last had van wildschade en daarom netten inzette. Het werk door derden stijgt met 122 euro/ha doordat er meer transport uitbesteed werd. De evoluties van de kosten voor zaad- en pootgoed en de meststoffen volgen de marktprijzen.

De vaste kosten zijn 387 euro/ha hoger dan in 2008. Dat vindt zijn oorsprong waarschijnlijk in een daling van de gemiddelde oppervlakte bloemkool. De vaste kosten worden over minder ha gespreid. Zowel de kosten voor externe arbeid als de fictieve loonkosten stijgen. Deze stijging dient echter genuanceerd te worden vanwege het beperkte aantal waarnemingen. Het FAI is in beide jaren kleiner dan het fictief loon waardoor we een negatief NBR krijgen.

### *3.1.1.3. Spreiding: bedrijven met laag versus hoog FAI*

Bij het opdelen van de bedrijven in twee groepen op basis van het FAI blijkt dat er een grote spreiding is tussen de bedrijven wat het FAI betreft. De groep van de 50% bedrijven met het laagste FAI behaalt een gemiddeld FAI van 2.132 euro/ha, terwijl de groep van de 50% bedrijven met het hoogste FAI erin slaagt een FAI van 6.150 euro/ha te verkrijgen (Tabel 11). We hebben dus een verschil van ruim 4.000 euro/ha. De groep met het hoogste FAI oogst 4.800 stuks/ha meer en ontvangt per 100 stuks 5 euro meer. Hierdoor ontstaat er een verschil in FAI van bijna 4.000 euro/ha, waardoor dat dus een belangrijke verklarende factor is. Het verschil in variabele kosten tussen beide groepen is beperkt, maar is dan weer groot wat de vaste kosten betreft. De bedrijven met een hoog FAI hebben gemiddeld 765 euro/ha meer vaste kosten. Hierbij speelt het verschil in oppervlakte bloemkool een rol. Deze bedrijven telen gemiddeld minder ha bloemkool, waardoor de kosten minder gespreid kunnen worden. Ze maken ook minder gebruik van externe arbeid want die ligt 776 euro/ha lager. Deze bedrijven hebben bijgevolg een hoger fictief loon namelijk 2.733 euro/ha. Het verschil in het NBR tussen beide groepen bedrijven is dus 2.733 euro/ha lager dan het verschil in het FAI. Voor beide groepen geldt dat het FAI onvoldoende is om het fictief loon volledig te dekken, het NBR is negatief (Tabel 11).

### *3.1.2. Analyse in euro/100 stuks*

Ter informatie geven we ook de analyse weer in euro/100 stuks (Tabel 12). Bij de interpretatie van de resultaten speelt de geogoste hoeveelheid per hectare een belangrijke rol. De belangrijkste kengetallen voor 100 stuks bloemkolen in 2009 zijn: kosten excl. fictief loon van 43 euro en een prijs van 62 euro. In 2008 waren de kosten/100 stuks 40 euro en de prijs 63 euro.

**Tabel 11. Gewogen gemiddelden van opbrengsten, kosten en rentabiliteitscriteria voor 'Bloemkool versmarkt' in €/ha, boekjaren 2008 en 2009**

	2008	2009			
	Alle bedrijven	Alle bedrijven	Alle bedrijven: evolutie 2008-2009	50% bedrijven met laagste FAI	50% bedrijven met hoogste FAI
Aantal bedrijven	11	12	1	6	6
Oppervlakte cultuurgrond (ha)*	13,1	13,1	0,0	14,3	11,9
Oppervlakte bloemkool (ha)*	5,8	4,8	-1,0	5,1	4,4
Geoogste hoeveelheid (100 stuks/ha)	194,8	197,3	2,5	175,2	223,3
Prijs (€100 stuks)	62,3	61,7	-0,6	59,1	64,1
Opbrengsten (1)	12.143	12.192	49	10.373	14.316
Verkoop gewassen	12.136	12.175	39	10.349	14.307
Overige opbrengsten	7	17	10	24	9
Variabele kosten (2)	3.749	3.673	-76	3.702	3.638
Aankoop zaad- en pootgoed	1.120	1.228	108	1.173	1.293
Verbruik bestrijdingsmiddelen	550	501	-49	581	407
Verbruik meststoffen	648	561	-87	558	564
Werk door derden	316	438	122	423	454
Verkoopkosten	441	413	-28	383	449
Energiekosten niet-verwarming	439	436	-3	510	349
Overige variabele kosten	235	96	-139	74	122
Bruto saldo (3) = (1) – (2)	8.394	8.519	125	6.671	10.678
Vaste kosten (4)	3.608	3.995	387	3.643	4.408
Afschrijvingen en fictieve intresten gebouwen	685	462	-223	422	509
Afschrijvingen en fictieve intresten machines	1.346	1.678	332	1.439	1.958
Afschrijvingen en fictieve intresten overige	337	368	31	303	444
Werktuigkosten	531	646	115	720	560
Pacht gronden	251	300	49	191	427
<i>waarvan betaalde pacht</i>	87	116	29	107	128
Diverse kosten gronden en gebouwen	257	239	-18	238	241
Overige vaste kosten	201	302	101	330	269
Externe arbeid (5)	296	538	242	896	120
Familiaal arbeidsinkomen (6) = (3) – (4) – (5)	4.490	3.986	-504	2.132	6.150
Fictief loon (7)	6.000	6.677	677	5.416	8.149
Netto bedrijfsresultaat (8) = (6) – (7)	-1.510	-2.691	-1.181	-3.284	-1.999
Totale kosten, excl. fictief loon (9) = (2) + (4) + (5)	7.653	8.206	553	8.241	8.166
Totale kosten, incl. fictief loon (10) = (7) + (9)	13.653	14.883	1.230	13.657	16.315

Bron: eigen bewerking op basis van LMN (\*: ongewogen gemiddelden)

**Tabel 12. Gewogen gemiddelden van opbrengsten, kosten en rentabiliteitscriteria voor 'Bloemkool versmarkt' in €100 stuks, boekjaren 2008 en 2009**

	2008	2009			
	Alle bedrijven	Alle bedrijven	Alle bedrijven: evolutie 2008-2009	50% bedrijven met laagste FAI	50% bedrijven met hoogste FAI
Aantal bedrijven	11	12	1	6	6
Oppervlakte cultuurgrond (ha)*	13,1	13,1	0,0	15,1	11,1
Oppervlakte bloemkool (ha)*	5,8	4,8	-1,0	6,3	3,2
Geogste hoeveelheid (100 stuks/ha)	194,8	197,3	2,5	187,4	216,8
Prijs (1)	63,3	61,7	-1,6	61,7	61,7
Overige opbrengsten (2)	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0
Variabele kosten (3)	19,5	19,0	-0,5	21,0	15,4
Bruto saldo (4) = (1) + (2) - (3)	43,8	42,8	-1,0	40,8	46,3
Vaste kosten (5)	19,0	20,8	1,8	23,5	15,0
Externe arbeid (6)	1,3	3,1	1,8	4,3	0,8
Familiaal arbeidsinkomen (7) = (4) - (5) - (6)	23,5	18,9	-4,6	13,0	30,5
Fictief loon (8)	32,6	34,1	1,5	28,5	44,8
Netto bedrijfsresultaat (9) = (7) - (8)	-9,1	-15,2	-6,1	-15,5	-14,3
Totale kosten, excl. fictief loon (10) = (3) + (5) + (6)	39,8	42,9	3,1	48,8	31,2
Totale kosten, incl. fictief loon (11) = (10) + (8)	72,4	77,0	4,6	77,3	76,0

Bron: eigen bewerking op basis van LMN (\*: ongewogen gemiddelden)



## 3.2. Prei voor de versmarkt

In 2009 bedroeg de oppervlakte prei voor de versmarkt 2.012 ha of 8% van het areaal vollegrondsgroenten. Dit is 116 ha minder dan in 2009 (ADSEI, 2010). De oppervlakte in het LMN steeg ligt van 100 hectare naar 101 hectare. De hier weergegeven resultaten omvatten prei in hoofdteelt bestemd voor de versmarkt. Er wordt geen onderscheid gemaakt naar de verschillende soorten prei zoals herfstprei en winterprei. Na het verwijderen van de outliers resteren er voor de analyse over boekjaar 2009 25 waarnemingen, tegenover 28 in 2008.

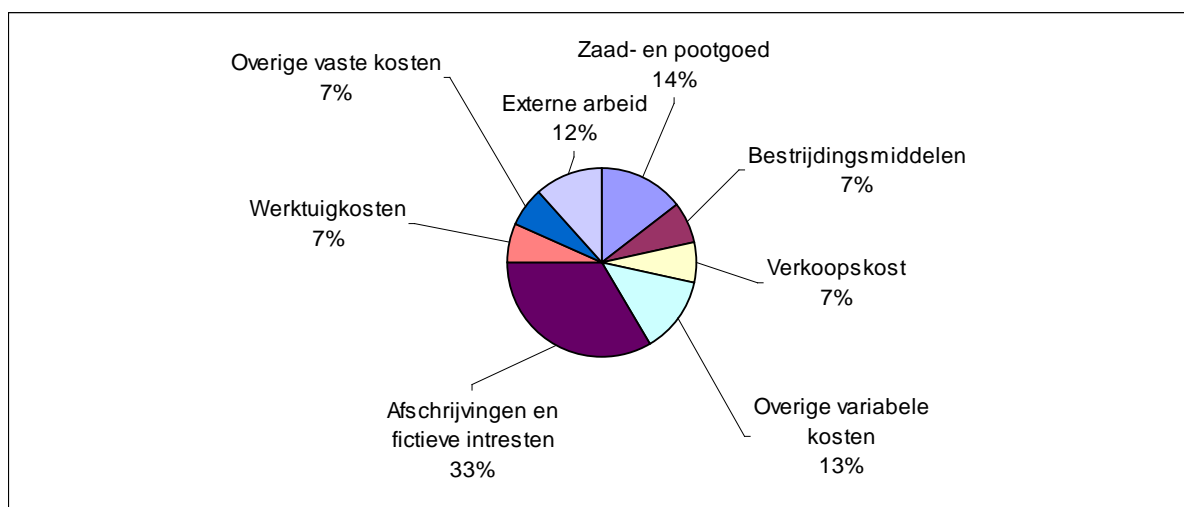
### 3.2.1. Analyse in euro/ha

#### 3.2.1.1. Totaal van de bedrijven

Tabel 13 geeft de kosten, opbrengsten en rentabiliteitscriteria voor één hectare prei weer en hieruit blijkt dat het FAI daalt met 1.075 euro tot 5.066 euro/ha in 2009. Dat wordt veroorzaakt door een forse stijging van de vaste kosten en de kosten voor externe arbeid. Een kleine stijging van de opbrengsten en een kleine daling van de variabele kosten kunnen dat niet compenseren. De geringe stijging van de opbrengst is het gevolg van een sterkere prijsstijging (2,7%) dan de hoeveelheidsdaling (-2,3%).

De gemiddelde totale kosten exclusief fictief loon bedragen 14.440 euro/ha in 2009. Dat bedrag bestaat voor 41% uit variabele kosten, voor 47 % uit vaste kosten en voor 12% uit externe arbeid (Figuur 8).

**Figuur 8: Kostenstructuur bedrijfstak 'Prei versmarkt' in percentage van de totale kosten excl. fictief loon, 2009**



Bron: eigen bewerking op basis van LMN

De variabele kosten zijn licht gedaald en komen neer op 5.995 euro/ha in 2009. De kosten voor zaad- en pootgoed (2.072 euro/ha) en de kosten verbonden aan het verbruik van bestrijdingsmiddelen (1.054 euro/ha) nemen het grootste deel in (Tabel 13). De verkoopscosten (995 euro/ha) nemen de derde plaats in binnen de variabele kosten. In onze steekproef zitten er zowel bedrijven die preizaad aankopen als bedrijven die preiplanten aankopen. Het opkweken van plantgoed wordt niet als een aparte bedrijfstak beschouwd. Bedrijven die dat doen, gaan dus lagere kosten voor zaad- en pootgoed hebben. Dat vraagt echter arbeidstijd waardoor het fictief loon hoger zal liggen.

De vaste kosten kennen een verschil van 1.001 euro/ha tussen 2008 en 2009. De vaste kosten zijn in 2009 toegenomen tot 6.754 euro/ha. De post afschrijvingen en fictieve interest machines levert met een stijging van 786 euro/ha de belangrijkste bijdrage voor de stijging. De afschrijvingen en fictieve interesten machines komen uit op 3.026 euro/ha. Ook de afschrijvingen en fictieve interesten voor gebouwen nemen met 1.245 euro/ha een aanzienlijk deel van de vaste kosten in. Deze kosten zijn, in vergelijking met de overige bestudeerde gewassen in dit rapport, redelijk opvallend. De reden hiervan is dat er ruimte en machines nodig zijn om prei schoon te maken te bewaren. Ook de kosten verbonden aan het inzetten van externe arbeid zijn vrij hoog in vergelijking met de andere bestudeerde gewassen. In 2009 komen de kosten voor externe arbeid neer op 1.691 euro/ha. Dat de preiteelt arbeidsintensief is, blijkt ook uit het fictief loon. Deze bedraagt 9.721 euro/ha in 2009. Het FAI is onvoldoende om het fictief loon volledig te dekken. Hierdoor komt het NBR negatief uit (-4.654 euro/ha).

### *3.2.1.2. Spreiding: bedrijven met laag versus hoog FAI*

Bij het opdelen van de bedrijven in twee gelijke groepen op basis van het FAI valt het grote verschil van 12.504 euro/ha op tussen de bedrijven. Deze spreiding uit zich vooral in de opbrengsten, de kosten verbonden aan externe en eigen arbeid (Tabel 13). Het verschil in opbrengsten van 8.848 euro/ha is voornamelijk toe te schrijven aan een verschil in verkoopprijs van 0,21 euro/kg. Daarnaast is er ook een verschil in geoogste hoeveelheid van 3.300 kg in het voordeel van de dat de groep met het hoogste FAI. Opvallend hierbij is dat de groep met het hoogste FAI de kleinste oppervlakte aan prei bewerkt. De variabele kosten zijn het laagst voor de groep met het hoogste FAI. De grootste verschillen tussen beide groepen zijn te vinden in de kosten voor zaad- en pootgoed (-452 euro/ha), werk door derden (-498 euro/ha), verbruik meststoffen (289 euro/ha) en verbruik bestrijdingsmiddelen (178 euro/ha). De spreiding in het zaad- en pootgoed kan deels verklaard worden door het opkweken van eigen plantgoed. De vaste kosten zijn 1.456 euro/ha lager voor de groep met het hoogste FAI. Verschillen tussen beide groepen zijn vooral te vinden in de afschrijvingen en fictieve interesten (1.220 euro/ha) en de werktuigkosten (322 euro/ha). De kosten verbonden aan het inzetten van externe arbeid zijn 1.848 euro/ha lager voor de groep met het hoogste FAI die uitkomen op 340 euro/ha (Tabel 13). Daartegenover staat dat het fictief loon 3.937 euro/ha hoger is voor deze groep.

### *3.2.2. Analyse in euro/100 kg*

Ter informatie geven we ook de analyse weer in euro/100 kg (Tabel 14). Bij de interpretatie van de resultaten speelt de geoogste hoeveelheid per hectare een belangrijke rol. De belangrijkste kengetallen voor 100 kg prei in 2009 zijn: kosten excl. fictief loon van 45 euro en een prijs van 60 euro. In 2008 waren de kosten/100 kg 43 euro en de prijs 59 euro.

**Tabel 13. Gewogen gemiddelden van opbrengsten, kosten en rentabiliteitscriteria voor 'Prei versmarkt' in €/ha, boekjaren 2008 en 2009**

	2008		2009		
	Alle bedrijven	Alle bedrijven	Alle bedrijven: evolutie 2008-2009	50% bedrijven met laagste FAI	50% bedrijven met hoogste FAI
Aantal bedrijven	28	25	-3	12	13
Oppervlakte cultuurgrond bedrijf (ha)*	16,8	14,9	-1,9	17,8	12,1
Oppervlakte prei (ha)*	3,6	4,0	0,4	6,1	2,1
Geoogste hoeveelheid (100 kg/ha)	326,2	318,6	-7,6	309,7	342,7
Prijs (€/100 kg)	59,5	61,1	1,6	55,2	75,7
Opbrengsten (1)	19.424	19.506	82	17.124	25.972
Verkoop gewassen	19.404	19.480	76	17.099	25.944
Overige opbrengsten	20	26	6	25	28
Variabele kosten (2)	6.163	5.995	-168	6.090	5.738
Aankoop zaad- en pootgoed	2.180	2.072	-108	2.194	1.742
Verbruik bestrijdingsmiddelen	921	1.054	133	1.006	1.184
Verbruik meststoffen	572	624	52	546	835
Werk door derden	495	472	-23	606	108
Verkoopskosten	1.130	995	-135	991	1.005
Energiekosten niet-verwarming	646	609	-37	605	619
Overige variabele kosten	219	169	-50	142	245
Bruto saldo (3) = (1) – (2)	13.261	13.511	250	11.034	20.234
Vaste kosten (4)	5.753	6.754	1.001	7.145	5.689
Afschrijvingen en fictieve intresten gebouwen	1.136	1.245	109	1.365	918
Afschrijvingen en fictieve intresten machines	2.240	3.026	786	3.232	2.469
Afschrijvingen en fictieve intresten overige	484	544	60	546	536
Werktuigkosten	1.009	994	-15	1.081	759
Pacht gronden	264	310	46	304	325
<i>waarvan betaalde pacht</i>	160	195	35	181	235
Diverse kosten gronden en gebouwen	259	289	30	251	390
Overige vaste kosten	361	346	-15	366	292
Externe arbeid (5)	1.367	1.691	324	2.188	340
Familiaal arbeidsinkomen (6) = (3) – (4) – (5)	6.141	5.066	-1.075	1.701	14.205
Fictief loon (7)	8.748	9.721	973	8.661	12.598
Netto bedrijfsresultaat (8) = (6) – (7)	-2.607	-4.655	-2.048	-6.960	1.607
Totale kosten, excl. fictief loon (9) = (2) + (4) + (5)	13.283	14.440	1.157	15.423	11.767
Totale kosten, incl. fictief loon (10) = (7) + (9)	22.031	24.161	2.130	24.084	24.365

Bron: eigen bewerking op basis van LMN (\*: ongewogen gemiddelden)

**Tabel 14. Gewogen gemiddelden van opbrengsten, kosten en rentabiliteitscriteria voor 'Prei versmarkt' in €100 kg, boekjaren 2008 en 2009**

	2008	2009			
	Alle bedrijven	Alle bedrijven	Alle bedrijven: evolutie 2008-2009	50% bedrijven met laagste FAI	50% bedrijven met hoogste FAI
Aantal bedrijven	28	25	-3	12	13
Oppervlakte cultuurgrond bedrijf (ha)*	16,8	14,9	-1,9	17,8	12,1
Oppervlakte prei (ha)*	3,6	4,0	0,4	6,2	2,1
Geogste hoeveelheid (100 kg/ha)	326,2	318,6	-7,6	312,0	336,6
Prijs (1)	58,5	60,1	1,6	55,1	74,0
Overige opbrengsten (2)	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1
Variabele kosten (3)	20,5	18,9	-1,6	19,6	17,2
Bruto saldo (4) = (1) + (2) - (3)	38,1	41,3	3,2	35,6	56,9
Vaste kosten (5)	17,7	21,4	3,7	23,3	15,9
Externe arbeid (6)	4,6	5,0	0,4	6,7	0,5
Familiaal arbeidsinkomen (7) = (4) - (5) - (6)	15,8	14,9	-0,9	5,6	40,5
Fictief loon (8)	28,8	33,1	4,3	30,4	40,4
Netto bedrijfsresultaat (9) = (7) - (8)	-13,0	-18,2	-5,2	-24,8	0,1
Totale kosten, excl. fictief loon (10)=(3) + (5) + (6)	42,8	45,3	2,5	49,6	33,6
Totale kosten, incl. fictief loon (11)=(10)+(8)	71,6	78,4	6,8	80,0	74,0

Bron: eigen bewerking op basis van LMN (\*: ongewogen gemiddelden)

## 4. Conclusies

In dit rapport wordt ingegaan op erwten, bonen, spinazie, spruitkool en bloemkool bestemd voor de industrie. Daarnaast komen bloemkool en prei voor de versmarkt aan bod. Tabel 15 geeft een overzicht van de belangrijkste kengetallen voor de bestudeerde groenten in euro/ha in 2009. De kostprijs exclusief fictief loon omvat de variabele kosten, de vaste kosten en de kosten voor externe arbeid (seizoensarbeid en vast personeel). Het fictief loon is de fictieve vergoeding voor de landbouwer en eventuele meewerkende gezinsleden. Dit wordt verkregen door vermenigvuldiging van de door de landbouwer opgegeven arbeidsuren en het uurloon van het Paritair Comité. Wat betreft de rentabiliteit zijn twee kengetallen opgenomen: het familiaal arbeidsinkomen (FAI) en het netto bedrijfsresultaat (NBR). Het FAI is het verschil van de totale opbrengsten en de kostprijs exclusief fictief loon. Het NBR is het FAI verminderd met het fictief loon. De spreiding tussen de bedrijven wordt gemeten door het verschil in FAI tussen de 50% bedrijven met het hoogste en de 50% van de bedrijven met het laagste FAI. Gezien het beperkte aantal waarnemingen in onze steekproef moeten de cijfers beschouwd worden als indicatief. Het beperkte aantal waarnemingen draagt ook bij tot de hoge waarden voor de spreiding.

**Tabel 15: Gewogen gemiddelden van de kostprijs en rentabiliteitscriteria voor vollegrondsgroenten in €/ha, 2009**

Teelt	Opbrengst <sup>1</sup>	Kostprijs excl. fictief loon <sup>2</sup>	Familiaal arbeidsinkomen (FAI) <sup>1-2</sup>	Fictief loon <sup>3</sup> (o.b.v. Paritair Comité)	Netto bedrijfsresultaat <sup>1-2-3</sup>	Vershil FAI tussen 50% bedrijven met hoogste & 50% bedrijven met laagste FAI	Stijging FAI van 2008 naar 2009
Erwten industrie	2.525	1.342	1.183	248	935	994	626
Bonen industrie	1.916	1.718	198	323	-125	791	-141
Spinazie industrie	1.816	1.605	211	481	-270	1.080	156
Spruitkool industrie	7.873	6.375	1.498	2.404	-906	3.016	-477
Bloemkool industrie	6.877	3.662	3.215	2.793	423	2.315	415
Bloemkool versmarkt	12.192	8.206	3.986	6.677	-2.691	4.018	-502
Prei versmarkt	19.506	14.440	5.066	9.721	-4.655	12.504	-1.075

Bron: eigen bewerking op basis van LMN

### Erwten voor de industrie

Het telen van één hectare erwten levert een familiaal arbeidsinkomen op van 1.183 euro/ha. De kosten exclusief eigen arbeid bedragen 1.342 euro/ha. Dat bedrag bestaat voornamelijk uit zaad- en pootgoed, werk door derden, bestrijdingsmiddelen, pacht en afschrijvingen en fictieve intresten. Het fictief loon of de vergoeding voor de eigen arbeid is gelijk aan 248 euro/ha. Dat is lager dan het FAI waardoor het NBR positief is namelijk 935 euro/ha. In 2008 was het NBR lager maar eveneens positief. Zowel in 2008 als 2009 was erwten voor de industrie gemiddeld gezien een rendabele teelt.

### **Bonen voor de industrie**

Het FAI voor bonen voor de industrie is 198 euro/ha. Hiervoor werden kosten gemaakt van 1.718 euro/ha. De belangrijkste kostenposten zijn zaad- en pootgoed, bestrijdingsmiddelen, werk door derden, afschrijvingen en fictieve intresten en pacht. Voor het fictief loon krijgen we een bedrag van 323 euro/ha. Dat is hoger dan het FAI waardoor het NBR negatief is: -125 euro/ha. In 2008 lag het FAI 141 euro/ha hoger waardoor het NBR wel positief was. Gemiddeld gezien waren bonen voor de industrie rendabel in 2008 maar onrendabel in 2009. Voor de 50% bedrijven met het hoogste FAI was de teelt in 2009 wel rendabel. De belangrijkste factor om het verschil, met de minder presterende bedrijven, van 791 euro/ha in het FAI te verklaren is de geogste hoeveelheid die 2.700 kg/ha hoger ligt namelijk 11.300 kg/ha.

### **Spinazie voor de industrie**

Het telen van één hectare spinazie levert een familiaal arbeidsinkomen op van 211 euro/ha. De kosten exclusief eigen arbeid bedragen 1.605 euro/ha. Dat bedrag bestaat voornamelijk uit zaad- en pootgoed, meststoffen, bestrijdingsmiddelen, afschrijvingen en fictieve intresten en pacht. Het fictief loon is gelijk aan 481 euro/ha. Dat is hoger dan het FAI waardoor het NBR negatief is: -270 euro/ha. In 2008 lag het FAI 156 euro/ha lager en was het NBR dus nog negatiever. Zowel in 2008 als 2009 was spinazie voor de industrie gemiddeld gezien geen rendabele teelt.

### **Spruitkool voor de industrie**

Het FAI voor spruitkool voor de industrie bedraagt 1.498 euro/ha. De kosten exclusief eigen arbeid zijn 6.375 euro/ha. De belangrijkste kostenposten zijn bestrijdingsmiddelen, zaad- en pootgoed, meststoffen, afschrijvingen en fictieve intresten en pacht. Voor het fictief loon krijgen we een bedrag van 2.404 euro/ha. Dit is hoger dan het FAI waardoor het NBR negatief is namelijk -906 euro/ha. In 2008 lag het FAI 477 euro/ha hoger en was het NBR minder negatief. Zowel in 2008 als 2009 was spruitkool voor de industrie gemiddeld gezien geen rendabele teelt.

### **Bloemkool voor de industrie**

Bloemkool voor de industrie levert een FAI op van 3.215 euro/ha. De kosten exclusief eigen arbeid bedragen 3.662 euro/ha. Dit bedrag bestaat voornamelijk uit zaad- en pootgoed, meststoffen, bestrijdingsmiddelen, afschrijvingen en fictieve intresten en pacht. Het fictief loon is gelijk aan 2.793 euro/ha. Dat is lager dan het FAI waardoor het NBR positief is: 422 euro/ha. In 2008 lag het FAI 415 euro/ha lager waardoor het NBR lager lag. We kunnen stellen dat bloemkool voor de industrie in 2009 rendabel was maar in 2008 niet. Bij de 50% bedrijven met het hoogste FAI lag het FAI 2.315 euro/ha hoger dan de 50% bedrijven met het laagste FAI. De belangrijkste factor om dit verschil in het FAI te verklaren is de geogste hoeveelheid die 3.600 kg/ha hoger ligt namelijk 22.300 kg/ha.

### **Bloemkool voor de versmarkt**

Bloemkolen voor de versmarkt kosten meer dan het dubbele dan bloemkolen voor de industrie: 8.206 euro/ha. Meerdere elementen verklaren het verschil. In de eerste plaats worden de vaste kosten gespreid over een kleinere oppervlakte. Er wordt dus op een kleinere schaal gewerkt. Verder liggen de kwaliteitseisen hoger waardoor de teler meer bemest en meer bespuitingen uitvoert. Daarnaast zijn er ook veilingkosten en verpakkingskosten die een teler van industriebloemkolen niet heeft. Ten slotte is het transport ook anders: voor de industrie gaat dat per tractor en voor de veiling gaat dat meestal per vrachtwagen.

Het telen van één hectare bloemkool voor de versmarkt levert een familiaal arbeidsinkomen op van 3.986 euro/ha. Het fictief loon bedraagt echter 6.677 euro/ha waardoor het NBR op -2.691 euro/ha uitkomt. In 2008 was het NBR hoger maar eveneens negatief. Bloemkool voor de versmarkt was dus, gemiddeld genomen, zowel in 2009 als in 2008 niet rendabel. Het FAI van de 50% bedrijven met het hoogste FAI is 4.018 euro/ha hoger dan de 50% bedrijven met het laagste FAI. De belangrijkste factor om dit verschil in het FAI te verklaren is de geogste hoeveelheid die 4.800 stuks/ha hoger ligt namelijk 22.300 stuks/ha.

### **Prei voor de versmarkt**

Het telen van één hectare prei voor de versmarkt levert een familiaal arbeidsinkomen op van 5.066 euro/ha. De kosten exclusief eigen arbeid bedragen 14.440 euro/ha. De belangrijkste kostenposten zijn zaad- en pootgoed, afschrijvingen en fictieve intresten en externe arbeid. Voor het fictief loon krijgen we een bedrag van 9.721 euro/ha. Dat is hoger dan het FAI waardoor het NBR negatief is namelijk -4.655 euro/ha. In 2008 lag het FAI 1.075 euro/ha hoger waardoor het NBR minder negatief was. Prei voor de versmarkt was zowel in 2008 als in 2009, gemiddeld gezien, niet rendabel. Het FAI van de 50% bedrijven met het hoogste FAI is 12.504 euro/ha hoger dan dat van de 50% bedrijven met het laagste FAI. Voor deze bedrijven is de teelt wel rendabel in 2009. De belangrijkste factoren om het verschil in het FAI te verklaren zijn de geogste hoeveelheid die 3.300 kg/ha hoger ligt (34.300 kg/ha) en de prijs die 0,21 euro/kg hoger ligt.

## 5. Bronnen

Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI) (2011). *Index van de aankooprijzen van de productiefactoren in land- en tuinbouw voor België, laatste 6 jaar*. <http://statbel.fgov.be>

Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI) (2010). *Landbouwenquête 2009*, <http://statbel.fgov.be>

Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI) (2010). *Landbouwenquête 2000-2009*, <http://statbel.fgov.be>

Bernaerts E., Demuyne E. & Platteau J. (2010) *Productierekening van de Vlaamse land- en tuinbouw 2010*, Departement Landbouw en Visserij, Brussel.

Beyers F. (2007). *Landbouw heeft meer grond nodig dan 750.000 ha*, Nieuwsarchief Vlaams Informatiecentrum over Land- en Tuinbouw (VILT) (06/01/2007). <http://www.vilt.be>.

Platteau J., Van Gijsegem D. & Van Bogaert T (reds.) (2010) *Landbouwrapport 2010*, Departement Landbouw en Visserij, Brussel.



## Figuren

FIGUUR 1. METHODIEK VAN DE RESULTATEN .....	8
FIGUUR 2: KOSTENSTRUCTUUR BEDRIJFSTAK 'ERWTEN INDUSTRIE' IN PERCENTAGE VAN DE TOTALE KOSTEN EXCL. FICTIEF LOON, 2009 .....	11
FIGUUR 3: KOSTENSTRUCTUUR BEDRIJFSTAK 'BONEN' IN PERCENTAGE VAN DE TOTALE KOSTEN EXCL. FICTIEF LOON, 2009 .....	15
FIGUUR 4: KOSTENSTRUCTUUR BEDRIJFSTAK 'SPINAZIE VOOR DE INDUSTRIE' IN PERCENTAGE VAN DE TOTALE KOSTEN EXCL. FICTIEF LOON, 2009.....	19
FIGUUR 5: KOSTENSTRUCTUUR BEDRIJFSTAK 'SPRUITKOOL INDUSTRIE' IN PERCENTAGE VAN DE TOTALE KOSTEN EXCL. FICTIEF LOON, 2009 .....	22
FIGUUR 6: KOSTENSTRUCTUUR BEDRIJFSTAK 'BLOEMKOOL INDUSTRIE' IN PERCENTAGE VAN DE TOTALE KOSTEN EXCL. FICTIEF LOON, 2009 .....	25
FIGUUR 7: KOSTENSTRUCTUUR BEDRIJFSTAK 'BLOEMKOOL VERSMARKT' IN PERCENTAGE VAN DE TOTALE KOSTEN EXCL. FICTIEF LOON, 2009 .....	29
FIGUUR 8: KOSTENSTRUCTUUR BEDRIJFSTAK 'PREI VERSMARKT' IN PERCENTAGE VAN DE TOTALE KOSTEN EXCL. FICTIEF LOON, 2009 .....	33

## Tabellen

TABEL 1. GEWOGEN GEMIDDELDEN VAN OPBRENGSTEN, KOSTEN EN RENTABILITEITSCriteria VOOR 'ERWTEN INDUSTRIE' IN €/HA, BOEKJAREN 2008 EN 2009 .....	13
TABEL 2. GEWOGEN GEMIDDELDEN VAN OPBRENGSTEN, KOSTEN EN RENTABILITEITSCriteria VOOR 'ERWTEN INDUSTRIE' IN €/100 KG, BOEKJAREN 2008 EN 2009.....	14
TABEL 3. GEWOGEN GEMIDDELDEN VAN OPBRENGSTEN, KOSTEN EN RENTABILITEITSCriteria VOOR 'BONEN INDUSTRIE' IN €/HA, BOEKJAREN 2008 EN 2009 .....	17
TABEL 4. GEWOGEN GEMIDDELDEN VAN OPBRENGSTEN, KOSTEN EN RENTABILITEITSCriteria VOOR 'BONEN INDUSTRIE' IN €/100 KG, BOEKJAREN 2008 EN 2009.....	18
TABEL 5. GEWOGEN GEMIDDELDEN VAN OPBRENGSTEN, KOSTEN EN RENTABILITEITSCriteria VOOR 'SPINAZIE INDUSTRIE' IN €/100 KG, BOEKJAREN 2008 EN 2009.....	20
TABEL 6. GEWOGEN GEMIDDELDEN VAN OPBRENGSTEN, KOSTEN EN RENTABILITEITSCriteria VOOR 'SPINAZIE INDUSTRIE' IN €/HA, BOEKJAREN 2008 EN 2009 .....	21
TABEL 7. GEWOGEN GEMIDDELDEN VAN OPBRENGSTEN, KOSTEN EN RENTABILITEITSCriteria VOOR 'SPRUITKOOL INDUSTRIE' IN €/100 KG, BOEKJAREN 2008 EN 2009.....	23
TABEL 8. GEWOGEN GEMIDDELDEN VAN OPBRENGSTEN, KOSTEN EN RENTABILITEITSCriteria VOOR 'SPRUITKOOL INDUSTRIE' IN €/HA, BOEKJAREN 2008 EN 2009 .....	24
TABEL 9. GEWOGEN GEMIDDELDEN VAN OPBRENGSTEN, KOSTEN EN RENTABILITEITSCriteria VOOR 'BLOEMKOOL INDUSTRIE' IN €/HA, BOEKJAREN 2008 EN 2009 .....	27
TABEL 10. GEWOGEN GEMIDDELDEN VAN OPBRENGSTEN, KOSTEN EN RENTABILITEITSCriteria VOOR 'BLOEMKOOL INDUSTRIE' IN €/100 KG, BOEKJAREN 2008 EN 2009 .....	28
TABEL 11. GEWOGEN GEMIDDELDEN VAN OPBRENGSTEN, KOSTEN EN RENTABILITEITSCriteria VOOR 'BLOEMKOOL VERSMARKT' IN €/HA, BOEKJAREN 2008 EN 2009 .....	31
TABEL 12. GEWOGEN GEMIDDELDEN VAN OPBRENGSTEN, KOSTEN EN RENTABILITEITSCriteria VOOR 'BLOEMKOOL VERSMARKT' IN €/100 STUKS, BOEKJAREN 2008 EN 2009.....	32
TABEL 13. GEWOGEN GEMIDDELDEN VAN OPBRENGSTEN, KOSTEN EN RENTABILITEITSCriteria VOOR 'PREI VERSMARKT' IN €/HA, BOEKJAREN 2008 EN 2009.....	35
TABEL 14. GEWOGEN GEMIDDELDEN VAN OPBRENGSTEN, KOSTEN EN RENTABILITEITSCriteria VOOR 'PREI VERSMARKT' IN €/100 KG, BOEKJAREN 2008 EN 2009.....	36
TABEL 15: GEWOGEN GEMIDDELDEN VAN DE KOSTPRIJS EN RENTABILITEITSCriteria VOOR VOLLEGRONDS GROENTEN IN €/HA, 2009 .....	37

## Afkortingen

<b>ADLO</b>	Afdeling Duurzame Landbouwontwikkeling
<b>ADSEI</b>	Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie
<b>AMS</b>	Afdeling Monitoring en Studie
<b>BS</b>	Bruto saldo
<b>FADN</b>	Farm Accountancy Data Network
<b>FAI</b>	Familiaal arbeidsinkomen
<b>GLB</b>	Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
<b>GMO</b>	Gemeenschappelijke Marktordening
<b>ha</b>	Hectare
<b>ILB</b>	Informatienetwerk Landbouwboekhoudingen
<b>ILVO</b>	Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek
<b>kg</b>	kilogram
<b>LMN</b>	Landbouwmonitoringsnetwerk
<b>NBR</b>	Netto bedrijfsresultaat
<b>PCG</b>	Provinciaal Proefcentrum voor de Groenteteelt Oost-Vlaanderen
<b>TACO</b>	Telersadviescoöperatie
<b>VILT</b>	Vlaams Infocentrum Land- en Tuinbouw

## Bijlagen

### BIJLAGE I: DEFINITIES VAN DE GEBRUIKTE OPBRENGSTEN- EN KOSTENINDELINGEN

---

#### A. Opbrengsten

**Verkoop gewassen:** de opbrengsten uit de verkoop van een geoogst hoofdproduct van een gewas.

**Overige opbrengsten:** dit is een restcategorie en bevat o.a. diverse opbrengsten gewassen, vergoeding wildschade en vergoeding als schadeloosstelling ruilverkaveling. Ook eventuele opbrengsten uit oogst en/of verkoop van plantaardige nevenproducten, de opbrengst voor het verpachten van grond, winst op doorverkoop, werk voor derden, verhuur van gebouwen, trekkers, serres, quota, toeslagrechten, en andere passiva zijn hieraan toegevoegd. Deze post bevat ook de inkomsten voor mest uit burenregeling, opbrengsten vorig boekjaar, vergoeding voor eigen vervoer en alle overige inkomsten die niet onder de voornoemde en andere opbrengsten vallen.

#### B. Variabele kosten

**Aankoop zaad- en pootgoed:** deze post bevat alle boekingen voor aangekocht zaad- en pootgoed, alsook eventuele kosten voor het gebruik van eigen zaaizaad of pootgoed.

**Verbruik bestrijdingsmiddelen:** de kosten voor bestrijdingsmiddelen. Deze post bevat kosten voor insecticiden, herbiciden, fungiciden en een aantal overige pesticiden. Rodenticiden, zoals rattenvergif, worden, tenzij ze voor de gewasbescherming gebruikt worden, niet onder deze post geboekt. Deze komen terecht bij de vaste kosten, onder 'diverse kosten gronden en gebouwen'.

**Verbruik meststoffen:** de kosten voor het gebruik van meststoffen. Denk hierbij aan kunstmestverbruik, het verbruik van organische meststoffen (de aankoop ervan), alsook het gebruik van groenbemesters (het onderploegen) en eventuele schuimaarde, compost e.d. Deze post bevat ook de mestheffing voor gebruik kunstmest (bestaat niet meer vanaf 2010), de mestheffing, en de kosten voor mestafzet (burenregeling, ...).

**Werk door derden:** deze post bevat allerhande kosten verbonden aan het inzetten van loonwerk (ploegen zaaien, bemesten, oogsten, spuiten e.d.).

**Verkoopkosten:** deze post bevat de eventuele verkoopskosten, verpakkingskosten, leveringskosten. Daarnaast vallen ook bijdragen voor actiefondsen en kosten voor afzetfondsen en/of promotie hieronder, alsook kosten voor residuontleding, controlekosten bij verkoop e.d. .

**Energiekosten niet-verwarming:** de kosten voor energie en energieproducten, niet aangewend voor verwarming. Voorbeelden zijn: mazout voor de tractor, elektriciteit voor verlichting en machines, benzine voor werktuigen ... .

**Overige variabele kosten:** deze post bevat o.a. plastic (product), specifieke kosten voor teelten (zoals bewaarkosten, productieheffing, grondontleding, verzekering gewassen, mestontleding van aangekochte mest e.d.), kosten voor energie en energieproducten die aangewend worden voor verwarming en eventuele aankoopkosten voor doorverkoop.

## C. Vaste kosten

**Afschrijvingen en fictieve intresten:** dit is de som van de afschrijvingen en fictieve intresten van de investeringsgoederen.

Het afschrijvingspercentage wordt bepaald op basis van de levensduurte van de investeringen. De afschrijvingen worden, met uitzondering van de quota, berekend op de vervangingswaarde. Deze vervangingswaarde wordt berekend door jaarlijks de aankoopwaarde van de investeringen te indexeren.

Jaarlijks wordt de fictieve intrest berekend als een kostprijs, een vergoeding voor het geïnvesteerde kapitaal dat vastzit in de investering. Immers, indien de investering niet zou aangekocht zijn, zou de waarde van de investering op een andere manier gerendeerd kunnen hebben. Hiervoor wordt een arbitraire waarde van 5% genomen.

In deze publicatie zijn de afschrijvingen en fictieve intresten onderverdeeld in drie categorieën:

- Gebouwen
- Machines: werktuigen en installaties
- Overige: grond- en erfverbeteringen zoals drainagewerken en verhardingen, quota en rechten, plantinventaris, omlopend kapitaal (kapitaal dat gedurende een teeltafhankelijke periode moet voorzien worden voor deze teelt. Op dat bedrag wordt, volgens een jaarlijks kostenpercentage van 5%, voor het aantal maanden, een fictieve rente berekend op de toegewezen kosten aan die teelt) e.d. .

**Werktuigkosten:** bevat de aankoop van kleine materialen, autokosten voor het bedrijf, belastingen voor trekkers en werktuigen, verzekeringen voor trekkers en werktuigen, kosten aan machines en trekkers. Smeermiddelen en andere onderhoudskosten, alsook de kosten voor de huur van werktuigen vallen hier ook onder.

**Pacht gronden:** dit is de som van de betaalde pacht en fictieve pacht. Samen vormen deze de kosten voor het gebruik van de grond.

De betaalde pacht omvat de som van de betaalde pacht voor gronden in seizoenspacht, loopbaanpacht en voor blijvende aanplantingen. Ook de onroerende voorheffing, betaald door de eigenaar is in deze rubriek opgenomen.

De fictieve pacht wordt berekend op basis van de grond in eigendom. De berekening is verschillend voor landbouw- en tuinbouwboekhoudingen. Voor landbouwboekhoudingen wordt op basis van de werkelijke pacht/ha door de boekhouder een fictieve pacht bepaald voor de percelen in eigendom. Voor tuinbouwboekhoudingen wordt als fictieve pacht 1,5% genomen van de waarde van de percelen in eigendom. De verkregen fictieve pacht wordt dan verdeeld over de teelten op de grond in eigendom.

**Diverse kosten gronden en gebouwen:** bevat de onroerende voorheffing op grond en gebouwen, andere grondlasten, andere belasting op gebouwen, polderkosten. Bevat ook de betaalde huur voor gebouwen en serres, kosten voor onderhoud van gebouwen, eventuele serres en installaties.

**Overige vaste kosten:** deze post bevat o.a. allerlei diverse bedrijfskosten (zoals lidgelden, abonnementen, administratieve kosten, notariskosten, kosten voor audit, certificering, controleorganisme, FAVV-heffing e.d.), kosten voor de huur van toeslagrechten, de heffing op waterverontreiniging en heffing op waterwinning, kosten voor waterontleding en waterheffing, abonnementen voor internet, gsm, telefoon, fax e.d. .

#### D. Externe arbeid

Deze post bevat de kosten voor seizoensarbeid, alsook voor vaste, betaalde arbeidskrachten. De kosten voor seizoensarbeid worden als variabele kosten gezien omdat bij een lagere geogoste hoeveelheid er minder seizoensarbeid nodig zal zijn. De kosten voor betaald loon worden, op hun beurt, als vaste kosten gezien. Ze bevatten de kosten voor betaalde lonen en daaraan gelinkte kosten zoals RSZ en verzekeringen e.d. .

#### E. Fictief loon

Deze post bevat de toegerekende lonen volgens de gepresteerde uren van de bedrijfsleider en eventueel overige niet-betaalde meewerkende gezinsleden. De landbouwer geeft aan hoeveel uren hij, zijn partner, ouders, kinderen, e.d. presteren. Volgens leeftijd en activiteit wordt op basis van het Nationaal Paritair Comité voor de land- en tuinbouw van dat jaar een uurloon toegepast op het aantal opgegeven uren.